

ساخت اطلاع در بندهای متممی زبان فارسی*

آزاده میرزائی (دانشجوی دکتری زبان‌شناسی - دانشگاه علامه طباطبائی)

چکیده: ساخت اطلاع، به‌عنوان یکی از سازوکارهای بازنمایی‌های نحوی، صرفی و آوایی دانش کاربردشناختی، در بندهای مرکب دو رویکرد عمده را در مقابل هم قرار می‌دهد؛ یکی رویکردی که به وجود ساخت اطلاع درونی در بندهای ناهم‌پایه قائل نیست و دیگری رویکردی که معتقد است بندهای ناهم‌پایه دارای ساخت اطلاع درونی مستقل از بند اصلی هستند.

برطبق یک محدودیت که از سوی وِن وُلین معرفی می‌شود، تنها بندهای وابسته‌ای وارد قلمرو عملگر نیروی منظوری گشته، در نتیجه دارای ساخت اطلاع درونی می‌شوند که دختر مستقیم گره بند باشند. بندهای متممی فاعلی و مفعولی از آن دسته بندهای ناهم‌پایه‌ای به شمار می‌روند که می‌توانند بر اساس محدودیت مورد نظر وِن ولین بررسی شوند.

در این پژوهش برای بررسی ساخت اطلاع در بندهای متممی، بر اساس تقسیم‌بندی‌های معنایی موجود، ابتدا بندهای متممی فاعلی و مفعولی طبقه‌بندی شدند و سپس دو گروه از آزمون‌های ساخت اطلاعی، شامل ابزارهای زبانی نمایانگر ساختارهای اطلاعی و ابزارهای زبانی در خدمت ساخت اطلاع مورد استفاده قرار گرفتند. بررسی‌ها نشان داد که بندهای متممی، چه از نوع فاعلی و چه از نوع مفعولی، همگی دارای ساخت

* این مقاله برگرفته از پایان‌نامه دکتری نگارنده به راهنمایی استاد محترم، جناب آقای دکتر محمد دبیرمقدم است.

اطلاع درونی هستند، اما نوع توزیع اطلاع و الگوی ساختاربندی اطلاعی در آنها متفاوت است.

کلیدواژه‌ها: ساخت اطلاع، بند ناهم‌پایه، بند متممی فاعلی، بند متممی مفعولی.

۱. مقدمه

بررسی ساخت اطلاع در جمله سابقه‌ای طولانی دارد و به مطالعات زبان‌شناسان مکتب پراگ و در رأس آنها ویلم مَسیوس در دهه ۱۹۲۰ بازمی‌گردد (Firbas 1964: 272). بعد از آن نیز ساخت اطلاع مورد توجه زبان‌شناسان متعددی چون هلیدی (Halliday 1967)، پرنس (Prince 1981) گیون (Givón 1984)، والدووی (Vallduvi 1992)، کمبرکت (Lambrecht 1994)، ون‌ولین (Van Valin 2005) و ارتشیک‌شیر (Erteschik-Shir 1997; 2007) قرار گرفت که هر یک با رویکردهای زبانی متفاوتی به بررسی آن پرداختند.

در پیشینه مطالعات ساخت اطلاع، عمده بررسی‌ها بر روی بندهای ساده انجام گرفته است و به همین مناسبت مطالعه ساخت اطلاع در بندهای مرکب، به‌ویژه توزیع اطلاع در بندهای ناهم‌پایه^۱، سابقه طولانی و غنی‌ای ندارد.

در پیشینه اندک بررسی ساخت اطلاع در بندهای مرکب، پیرامون وجود یا عدم وجود ساخت اطلاع درونی مستقل برای بندهای ناهم‌پایه، دو رویکرد عمده وجود دارد. نخست رویکردی که به وجود ساخت اطلاع در بندهای ناهم‌پایه قائل نیست (والدووی و زاچارسکی (Vallduvi & Zacharski 1993) و کوماگاتا (Komagata 2001/2003)) و بر همین اساس یا آن را تماماً در حوزه مبتدایی جمله قرار می‌دهد و یا به‌عنوان بخشی از کانون بند اصلی در نظر می‌گیرد. رویکرد دیگر رویکردی است که معتقد است بندهای ناهم‌پایه دارای ساخت اطلاع درونی مستقل از بند اصلی هستند (Lambrecht 1994; Kruijff-). (Korbová & Webber 2001; Breul 2004; Erteschik-Shir 1997, 2007; Van Valin 2005; Lahousse 2010).

در این پژوهش ساخت اطلاع در بندهای متممی فاعلی و مفعولی زبان فارسی بررسی خواهد شد. به این منظور، برای جلوگیری از پراکندگی داده‌ها، نخست بندهای

1. subordinate clause

ناهم‌پایه متممی طبقه‌بندی می‌شوند و سپس با آزمون‌های ساخت اطلاعی، توزیع اطلاع در هر کدام بررسی خواهد شد.

۲. پیشینه پژوهش

۲-۱ ساخت اطلاع در بندهای ناهم‌پایه

در تقسیم‌بندی جملات مرکب ناهم‌پایه در دستورهای سنتی، بندهای ناهم‌پایه به سه گروه بندهای متممی^۱، بندهای قیدی^۲ و بندهای صفتی^۳ تقسیم می‌شوند (Lyons 1968: 178). ون‌ولین (Van Valin 1993, 2005: 214; Van Valin & Lapolla 1997: 458) در چارچوب رویکرد نقش و ارجاع و در بحث ساخت اطلاع در بندهای مرکب بیان می‌کند که چون ساخت اطلاع در ارتباط مستقیم با نیروی منظوری^۴ قرار می‌گیرد، قلمرو بالقوه^۵ کانون^۶ با توجه به وجود یا عدم وجود نیروی منظوری تعریف می‌شود و چون هیچ‌یک از بندهای وابسته نیروی منظوری مستقلی ندارند، تنها بندهای وابسته‌ای وارد قلمرو عملگر نیروی منظوری می‌شوند که دختر مستقیم (با امکان تکرار) گره بند باشند.

۲-۲ طبقه‌بندی بندهای متممی

گیوئن (Givón 2001: 149-157) در یک تقسیم‌بندی معنایی، با رویکردی نقشی - شناختی، بندهای متممی مفعولی را در سه گروه فعل‌های مفهوم وجه^۷، فعل‌های بهره‌کشی^۸ و فعل‌های شامل مفاهیم ادراک^۹، شناخت^۹ و نقل قول^{۱۰} طبقه‌بندی می‌کند. او همچنین بندهای متممی فاعلی را به دو گروه عمده بندهای متممی فاعلی لازم^{۱۱} و بندهای متممی فاعلی متعدی^{۱۲} تقسیم می‌کند. بندهای متممی فاعلی لازم خود به سه گروه تقسیم می‌شوند: برداشتی^{۱۳} (به نظر می‌رسد)، ارزیابی^{۱۴} (خوب است)، بندهای متضمن

1. complement clause

2. adverbial clause

3. adjectival clause

4. illocutionary force

5. potential focus domain

6. modality verbs

7. manipulation verbs

8. perception

9. cognition

10. utterance

11. intransitive clausal-subject constructions

12. transitive clausal-subject constructions

13. epistemic

14. evaluative

معنای سختی^۱ (سخت است). بندهای متممی فاعلی متعدی نیز به دو گروه برداشتی (غافلگیر کردن) و ارزیابی (خوشایند بودن) تقسیم می‌شوند.

کریستوفارو (Cristofaro 2005: 99) معتقد است که معنای فعل بند پایه در طبقه‌بندی انواع بندهای متممی فعلی مؤثر است. وی بر همین اساس و با رویکردی نقشی- رده‌شناختی، در تلاش برای بررسی بندهای متممی مفعولی، آنها را به هشت گروه فعل‌های وجهی، فعل‌های نمودی^۲، فعل‌های بهره‌کشی، فعل‌های آرزویی^۳، فعل‌های ادراکی، فعل‌های آگاهی^۴، فعل‌های نگرش‌گزاره‌ای^۵ و فعل‌های نقل‌قولی تقسیم می‌کند.

نونان (Noonan 2007: 120-145) در بررسی بندهای متممی، چهارده طبقه معنایی را بدین قرار معرفی می‌کند: فعل‌های نقل‌قولی، نگرش‌گزاره‌ای، وانمودی^۶، گزارشی^۷، آگاهی، واهمه‌ای^۸، آرزویی، بهره‌کشی، وجهی، حصولی^۹، نمودی، ادراک بلافاصل^{۱۰}، منفی^{۱۱} و فعل‌های پیوندی^{۱۲}. وی فعل‌های منفی و پیوندی را از برخی از زبان‌هایی گزارش می‌کند که دو مفهوم نفی و پیوند را به صورت افعال متمم‌پذیر معرفی می‌کنند.

۳. داده‌ها و آزمون‌ها

برطبق رویکرد ون‌لین در دستور نقش و ارجاع، از آنجاکه بندهای متممی، دختر مستقیم گره بند پایه هستند، در قلمرو کانون قرار می‌گیرند و از همین رو ساخت اطلاع درونی دارند. با پذیرش طبقه‌بندی ون‌لین از روابط ناهم‌پایه‌سازی، در این پژوهش برای مطالعه ساخت اطلاع در بندهای ناهم‌پایه، بندهای متممی فاعلی و مفعولی در زبان فارسی بررسی می‌شوند. همچنین به منظور جلوگیری از پراکندگی داده‌ها، بندهای متممی مفعولی برطبق تقسیم‌بندی‌های معنایی موجود (Givón 2001; Cristofaro 2005; Noonan 2007) به هفت گروه، شامل بندهای متممی فعل‌های وجهی، فعل‌های بهره‌کشی، فعل‌های آرزویی، فعل‌های ادراکی،

-
1. difficulty	2. aspectuality verbs	3. desiderative predicates
4. knowledge verbs	5. propositional attitude verbs	6. Pretence predicates
7. commentative predicates	8. predicate of fearing	9. achievement predicates
10. immediate perception predicates	11. negative predicates	12. conjunctive predicates

فعل‌های آگاهی (شامل آگاهی واقعیت‌گرا و آگاهی غیر واقعیت‌گرا)، فعل‌های نگرش‌گزاره‌ای و فعل‌های اعلامی (شامل نقل‌قولی، گزارشی، تعهدی) تقسیم می‌شوند. بندهای متممی فاعلی نیز با توجه به تنوع آنها و با مقایسه آنها با بندهای متممی مفعولی، بر اساس فعل‌های متمم‌پذیری که در ادامه فهرست شده‌اند، در هفت گروه طبقه‌بندی می‌شوند:

۱. فعل‌های ایجابی
۲. فعل‌های آرزویی
۳. فعل‌های آگاهی
۴. فعل‌های نگرش‌گزاره‌ای
۵. فعل‌های نقل‌قولی
۶. فعل‌های ارزیابی
۷. فعل‌های عرفی

برای پژوهش در نحوه توزیع اطلاع در بندهای متممی زبان فارسی از برخی از آزمون‌های زبانی که با ساخت اطلاع جمله در ارتباط‌اند و یا مستقیماً علامت یا سازوکاری برای توزیع اطلاع هستند، استفاده شده است. آزمون‌های زبانی بررسی ساخت اطلاع به دو گروه تقسیم می‌شوند:

۱. ابزارهای زبانی نمایانگر ساختارهای اطلاعی

- ۱-۱ آزمون پرسشی‌سازی
- ۱-۲ آزمون دروغ^۱
- ۱-۳ آزمون پرسش ضمیمه^۲
- ۱-۴ آزمون قیده‌های وجه برداشتی
۲. ابزارهای زبانی در خدمت ساخت اطلاع
 - ۲-۱ (شبه) اسنادی‌سازی^۳
 - ۲-۲ مبتداسازی ضمیرگذار^۴ و ناگذار^۵
 - ۳-۲ کانون این‌همان‌ساز
 - ۲-۴ که کلامی
 - ۲-۵ بندهای مرکب چندگانه

1. lie test

2. tag question

3. cleft

4. left dislocation

5. topicalization

ون ولین (VAN VALIN 1998) برای بررسی ساخت اطلاع در بندهای ناهم‌پایه از آزمون پرسش بهره‌جسته است. وی اظهار می‌کند از آنجاکه پرسش‌واژه در قلمرو بالفعل کانون قرار دارد و پاسخ آن نیز کانون محدود جمله به شمار می‌رود، این‌گونه ساخت‌ها می‌توانند آزمونی برای ردیابی کانون جمله باشند. به عبارت دیگر، چنانچه بتوان بخشی از بند را مورد پرسش قرار داد، می‌توان گفت آن بخش از بند می‌تواند در توزیع اطلاع نماینده اطلاع نو باشد.

آزمون دیگری که برای بررسی ساخت اطلاع جمله به کار می‌رود آزمون دروغ اِرتیشیک‌شیر (ERTESCHIK-SHIR 1973) است. فرض این آزمون بر این است که مخاطب تنها چیزی را رد می‌کند یا به چالش می‌کشد که صدقش در بند تصریح شده باشد. بر این اساس، زمانی می‌توان گفت اجزاء درونی بند در قلمرو بالفعل کانون قرار دارند که بتوانند با عبارت «این دروغ است» یا «این واقعیت ندارد» همراه شوند.

آزمون دیگری از مورگان (MORGAN 1975) مطرح است که به پاسخ کوتاه در پرسش‌های بله - خیر اشاره می‌کند و چنین می‌گوید که چیزی می‌تواند به‌عنوان پاسخ کوتاه برای پرسش‌های بله - خیر مطرح باشد که در حوزه کانون است. با الهام از این آزمون، نگارنده آزمون دیگری را تحت عنوان آزمون پرسش ضمیمه پیشنهاد می‌کند. در این آزمون، فعل جمله با قطبیتی^۱ خلاف قطبیت آن در جمله اصلی مورد پرسش قرار می‌گیرد. چنانچه طرح پرسش ضمیمه دستوری باشد، می‌توان ادعا کرد که آن بند دارای ساخت اطلاع درونی است. به عبارت دیگر، اگر در بندهای ناهم‌پایه بتوان فعل بندهای پایه و پیرو را جداگانه در آزمون پرسش ضمیمه مورد سؤال قرار داد، به این معنی است که هر بند توزیع اطلاع را جداگانه ساختاربندی می‌کند.

روش دیگری که می‌تواند در بررسی توزیع اطلاع بندهای ناهم‌پایه مؤثر باشد بررسی امکان حضور قیده‌های برداشتی چون شاید و احتمالاً است. به تعبیر لاهوس (LAHOUSSE 2010) بندهایی که ظهور چنین قیدهایی را مجاز می‌دانند، تصریح شده هستند و چون از پیش‌انگاشته نیستند می‌توان در صدق آنها تردید کرد. چنین بندهایی می‌توانند دارای ساخت اطلاع درونی باشند.

1. polarity

ابزارهای نحوی در خدمت کلام همچون وارونگی، قلب نحوی، مبتداسازی ضمیرگذار و ناگذار، اسنادی‌سازی و شبه‌اسنادی‌سازی، مسئول سامان‌دهی اطلاعی در سطح جمله‌اند و از هر کدام، به فراخور ویژگی‌های هر زبان، استفاده می‌شود. بعضی صورت‌های زبانی نیز در برخی زبان‌ها به صورت علامتی برای کانون یا مبتدا به کار می‌روند و به همین دلیل همانند «که» در زبان فارسی، برای ساخت اطلاع و اجزاء آن رمزگذاری شده‌اند.

آزمون دیگر، بهره‌گیری از کانون این همان‌ساز است. نگارنده معتقد است که کانون‌نماها به دو بخش کانون تقابلی^۱ و کانون این همان‌ساز تقسیم می‌شوند. کانون تقابلی سازه‌ای را در تقابل با سازه دیگر قرار می‌دهد، در صورتی که کانون این همان‌ساز افزودن قیده‌های هم و نیز و دیگر، سازه‌ای را در داشتن یک ویژگی، حالت، موقعیت یا شرایط، با یک سازه دیگر شریک می‌کند. از همین رو، آزمون دیگری که در این پژوهش از آن بهره گرفته می‌شود کانون این همان‌ساز است. سازه‌هایی که با این قیده‌ها همراه می‌شوند به عنوان کانون این همان‌ساز معرفی می‌شوند و وجود آنها در بندها علامتی برای ساختار بندی اطلاع است.

استفاده از بندهای مرکب نشان‌دار در بندهای متممی آزمون دیگری است که با آن می‌توان امکان تغییر در توزیع اطلاع بندهای متممی را بررسی کرد. به عنوان مثال، حرکت گروه اسمی سنگین^۲ از فرایندهای نحوی است که می‌تواند توزیع اطلاع جمله را تغییر دهد. این حرکت خواه به جهت سنگینی بند باشد و خواه نباشد، در توزیع اطلاع و به دنبال آن در تکیه جمله تغییر ایجاد می‌کند. بنابراین می‌توان امکان رخداد آن را در یک بند ناهم‌پایه بررسی کرد و در صورت تحقق، آن را علامتی برای توزیع اطلاع در بند مورد نظر دانست. توضیح این نکته ضروری است که چون آزمون بندهای مرکب چندگانه برای تمامی بندهای متممی امکان‌پذیر است و بنابراین در تحلیل تأثیری ندارد، از آوردن مثال‌های مربوط به این آزمون در متن مقاله خودداری شده است.

۴. تحلیل داده‌ها

۴-۱ ساخت اطلاع در بند متممی مفعولی

۴-۱-۱ افعال وجهی

اجازه دادن، گذاشتن، اجازه داشتن، توانستن، رخصت دادن، امکان دادن، موفق شدن و مانند اینها.

افعال مفهوم وجه در دو بخش افعال وجه درخواستی و افعال وجه توانمندی مطرح هستند. در این گروه از افعال که اولی اجازه وقوع بند پیرو را صادر می‌کند و دومی توانایی انجام رویداد بند پیرو را، وجه فعل بند ناهم‌پایه التزامی است. از آنجاکه این دو مفهوم از لحاظ آزمون‌های ساخت اطلاعی همسان عمل می‌کنند، یکی از آنها را به‌عنوان داده آزمون در نظر می‌گیریم (در اینجا افعال وجه درخواستی) و درعین حال، می‌دانیم که نتایج به گروه دوم نیز قابل تعمیم است. توضیح این نکته ضروری است که برخی از افعال مفهوم وجه می‌توانند هم خوانش درخواستی داشته باشند و هم خوانش توانمندی، همانند فعل توانستن که در دو معنای اجازه داشتن و قادر بودن است.

— آزمون حقیقت ندارد

در فعل‌های وجهی، در حالت بی‌نشان، تردید کردن در بند پایه پذیرفتنی و دستوری است، اما تردید کردن در بند پیرو در ارتباط با معنای کلی جمله ممکن است. به عبارت دیگر، در این آزمون نمی‌توان بند پیرو را به طور مستقل از بند پایه و به‌عنوان یک گزاره جدا مورد تردید قرار داد.

۱- الف: دروازه‌بان ... اجازه دارد توپ را (در محدوده مشخص) با دست لمس نماید.

(ویکیپدیا)

این حقیقت ندارد/ دروغ است/ درست نیست

ب: چنین اجازه‌ای ندارد.

ج: ؟ اجازه دارد لمس نکند.

د: با دست اجازه ندارد.

در بخش (ب) رویداد مطرح در بند پایه (اجازه دادن) مورد تردید است و بنابراین در حوزه کانون قرار دارد. در بخش (ج) با تردید کردن در فعل جمله پیرو، ساختی کمتر

پذیرفتنی به دست می‌آید که البته علت آن این است که معنای گزاره‌ای مجاز کردن و اجازه دادن مثبت است و همراهی آن با فعل منفی کمی غیرمتعارف به نظر می‌رسد و اگر به طور مثال جمله «مادر به آنها اجازه داد به این سفر بروند/ به این سفر نروند» مطرح باشد، چون از جمله نمی‌توان حدس زد که رفتن برای آنها بهتر است یا نرفتن، تردید کردن در فعل بند پیرو، در ارتباط با کل جمله، پذیرفتنی‌تر می‌شود. نهایتاً در بخش (د) مشخص است که در بندهای درونۀ افعال وجهی می‌توان تنها در قسمتی از بند پیرو تردید کرد و بدین ترتیب قسمت دیگر را در حوزه مبتدا در نظر گرفت.

— آزمون پرسشی‌سازی

مورد پرسش قرار دادن اجزاء درونی بندهای پیرو فعل‌های وجهی امکان‌پذیر است و این بدان معناست که بندهای پیرو چنین فعل‌هایی در حوزه کانون قرار دارند. سازه مورد پرسش، هم می‌تواند در درون بند باشد و هم می‌تواند از آن خارج شود.

۲. همسرم پس از ازدواج، اجازه دارد چه انتظاراتی از من داشته باشد؟ (وب)

۳. برای چه افرادی می‌توانم درخواست را ارسال کنم؟ (گفتار طبیعی)

— آزمون پرسش ضمیمه

در آزمون پرسش ضمیمه، فعل بند، عکس جمله اصلی مورد پرسش قرار می‌گیرد. طرح پرسش ضمیمه در بندهای متممی افعال وجهی در بندهای درونه مجاز نیست و به تولید پرسش نادرستی منجر می‌شود. در مثال زیر پرسش طرح شده در (۴-ج)، در حالت کلی، جمله نادرستی نیست، ولی در حالت بی‌نشان نمی‌تواند برای جمله (۴) پرسش ضمیمه باشد.

۴- الف: دارنده چک می‌تواند بدون هیچ محدودیتی از یک ریال تا یک میلیارد ریال چک

بکشد. (بیکره نحوی)

ب: نمی‌تواند؟

ج: *می‌تواند چک نکشد/ چک نمی‌کشد؟

— آزمون مبتداسازی

مبتداسازی ضمیرگذار و ضمیرناگذار، چه به صورت درون‌بندی و چه به صورت سازه

مبتداشده خروج یافته از بند، در بندهای پیرو افعال وجهی مجاز است.

۵. به آنها اجازه دادیم امشب را اینجا بمانند.

۶- الف: بچه‌ها را نگذارید یک جا بنشینند، این جوری تحول بدهید. (پیکره نحوی)

ب: نگذارید بچه‌ها یک جا بنشینند ... (قبل از مبتداسازی)

۷- الف: آقا کوچیک را اجازه دادند خرج تحصیلش را ما بدهیم.

ب: اجازه دادند خرج تحصیل آقا کوچیک را ما بدهیم. (قبل از مبتداسازی)

— آزمون کانون این همان سازی

کانون این همان ساز در بندهای متممی افعال وجهی مجاز است.

۸. این امر به کیمی رایکونن، راننده فنلاندی فراری، فرصت داد با فتح این تورنمنت، بالاتر

از راننده انگلیسی در جدول کلی نیز صدرنشینی کند و قهرمان شود (پیکره نحوی).

کلمه «نیز» در جمله (۸) سبب می شود تا «در جدول کلی» به عنوان کانون این همان سازی،

در کنار دیگر گزینه‌های موجود قرار گیرد و بدین ترتیب در توزیع اطلاع برجسته شود.

— آزمون «که» کلامی

استفاده از «که» ساخت اطلاعی بعد از سازه‌های درون بند پیرو، سبب می شود که سازه

از درون بند خارج و به حوزه مبتدایی وارد شود. در غیر این صورت استفاده از آن به

تولید جملات نادستوری می انجامد.

۹- الف: هیچ بازیکنی اجازه ندارد از چوب دستی بر علیه بازیکن حریف استفاده کند.

(ویکیپدیا)

ب: از چوب دستی که هیچ بازیکنی اجازه ندارد بر علیه بازیکن حریف استفاده کند.

ج: *هیچ بازیکنی اجازه ندارد از چوب دستی که بر علیه بازیکن حریف استفاده کند.

— (شبه) اسنادی سازی

(شبه) اسنادی سازی، به عنوان ساخت نشان دار در خدمت ساخت اطلاع در بندهای

متممی افعال وجهی مجاز است.

۱۰- الف: اجازه دادیم اولین کسی که او را می بیند خواهرش باشد.

ب: اجازه دادیم اول خواهرش او را ببیند. (پیش از اسنادی سازی)

— آزمون قید وجه برداشتی

قیدهای وجه برداشتی احتمالاً و شاید در بندهای ناهم‌پایه فعل‌های وجهی امکان حضور ندارند.

- ۱۱- الف: شاید اجازه نداشته باشید از این بخش بازدید کنید. (قید وجه برداشتی در بند پایه)
 ب: *شما اجازه ندارید شاید از این بخش دیدن کنید. (قید وجه برداشتی در بند پیرو)

جدول ۱. آزمون‌های بررسی الگوی ساخت اطلاع در بند پیرو افعال وجهی در زبان فارسی

درخواستی	✓	✓	X	✓	✓	کله کلامی (شبه) اسنادی‌سازی	شاید
درخواستی	✓	✓	X	✓	✓	✓	X

۲-۱-۴ افعال بهره‌کشی

افعال بهره‌کشی (دستور دادن، فرمان دادن، نصیحت کردن، امر کردن، سفارش کردن و مانند آن) گروه دیگری از فعل‌های متمم‌پذیرند که یا سبب می‌شوند کنشی صورت بگیرد و یا دستور و تقاضایی را برای محقق شدن رویداد بند پیرو صادر می‌کنند. فعل بند پیرو در این گروه التزامی است. در حالت سببی معنای فعل بند پایه، وقوع فعل بند پیرو را قطعی می‌کند.

۱۲. من او را مجبور کردم که در آزمون شرکت کند. یعنی او در آزمون شرکت کرده است.

— آزمون حقیقت ندارد

برای افعال بهره‌کشی در آزمون دروغ، در خوانش بی‌نشان جمله، می‌توان هر دو بند پایه و پیرو و حتی اجزاء درونی بند ناهم‌پایه را مورد تردید قرار داد. همانند افعال وجهی، تردید کردن در فعل بند پیرو در ارتباط با کل جمله است و تردید کردن در فعل بند پایه و فعل بند پیرو به طور کلی یک مفهوم را منتقل می‌کند.

- ۱۳- الف: توصیه می‌کنند که به بچه‌های خردسال و شیرخوار هر روز آب‌پرتقال بدهیم.

(ویکیپدیا)

این حقیقت ندارد/ دروغ است/ درست نیست

- ب: توصیه نمی‌کنند که به بچه‌های خردسال و شیرخوار هر روز آب پرتقال بدهیم.
ج: توصیه می‌کنند که به بچه‌های خردسال ... آب پرتقال ندهیم.
د: توصیه می‌کنند که به بچه‌های خردسال به ندرت آب پرتقال بدهیم.

— آزمون پرسشی سازی

امکان مورد پرسش قرار دادن اجزاء درونی بند پیرو به صورت درجا و یا حرکت یافته، برای افعال بهره‌کشی، وجود دارد و تولید آنها جملاتی دستوری و پذیرفتنی به دست می‌دهد.

۱۴. پیشوایان دینی به ما توصیه می‌کنند با چه افرادی دوستی کنیم؟ (وب)
۱۵. خداوند به ابراهیم دستور داد کدام فرزندش را قربانی کند؟ (وب)
۱۶. کدام گروه از میوه‌ها را توصیه می‌کنند که هر روز به کودکان خردسال بدهیم؟
(خروج سازه مورد پرسش)

— آزمون پرسش ضمیمه

تولید پرسش ضمیمه برای بندهای ناهم‌پایه افعال بهره‌کشی مجاز نیست. همان طور که پیش از این نیز گفتیم، خود پرسش به خودی خود دستوری است، ولی به‌عنوان پرسش ضمیمه جمله مذکور موضوعیت ندارد.

۱۷- الف: توصیه می‌کنند که به بچه‌های خردسال و شیرخوار هر روز آب پرتقال بدهیم.

(ویکیپدیا)

ب: توصیه نمی‌کنند؟

ج: *ندهیم؟

— آزمون مبتداسازی

مبتداسازی ضمیرگذار و ضمیرناگذار برای بندهای درونه افعال بهره‌کشی به صورت درون‌بندی و به صورت خروج سازه مبتداسازده مجاز است.

۱۸. اگر می‌خواهید از این درس نمره قبولی یا ۱۲ بگیرید توصیه می‌کنم میان‌ترم را خوب نمره بیاورید. (بیکره نحوی)

۱۹. این کتاب را من باعث شدم جلدش را عوض کنند. (گفتار طبیعی)

۲۰. توصیه می‌کنند که پرتقال رُ پوستش رُ بکنیم.

۲۱. امشب را دستور دادند اینجا بمانیم.

— آزمون کانون این همان سازی

کانون این همان ساز در بندهای متممی افعال بهره کشی مجاز است.

۲۲. بناپارت همچنین دستور داد که قوانین جنایی و بازرگانی نیز به صورت رمز درآورده شود. (ویکیپدیا)

— آزمون «کۀ» کلامی

استفاده از «کۀ» ساخت اطلاعی در بندهای درونۀ افعال بهره کشی مجاز است. در این موارد سازه حاوی «کۀ» کلامی هم می تواند در جای اصلی خود باشد و هم می تواند از بند درونه خارج شده، به حوزۀ مبتدایی جمله وارد شود.

۲۳- الف: به شما توصیه می کنم نمک که اصلاً نخورید.

ب: نمک که به شما توصیه می کنم اصلاً نخورید.

— آزمون (شبه) اسنادی سازی

(شبه) اسنادی سازی در بندهای متممی بهره کشی مجاز است.

۲۴- الف: پیشنهاد کردند تنها چیزی که همراهان می بریم یک کوله سبک باشد. (گفتار طبیعی)

ب: پیشنهاد کردند تنها یک کوله سبک همراهان باشد. (پیش از اسنادی سازی)

— آزمون قید وجه برداشتی

از قیدهای وجه برداشتی (احتمالاً و شاید) نمی توان در بندهای ناهم پایه فعل های بهره کشی استفاده کرد.

۲۵. *علی دستور می دهد (داد، داده است، نداد، داده بود) شاید/ احتمالاً به آنجا برویم.

جدول ۲. آزمون های بررسی الگوی ساخت اطلاع در بند پیرو افعال بهره کشی در زبان فارسی

دروغ	پرسشی سازی	پرسش ضمیمه	مبتداسازی	این همان سازی	کۀ کلامی	(شبه) اسنادی سازی	شاید
✓	✓	X	✓	✓	✓	✓	X

۳-۱-۴ افعال آرزویی

افعال آرزویی (چون آرزو کردن، امیدوار بودن، تمایل داشتن، خواستن، دوست

داشتن و مانند آن) تمایل شرکت‌کننده رویداد جمله را برای تحقق بند درونه نشان می‌دهد. فعل بند پیرو در این گروه از افعال التزامی است.

— آزمون این حقیقت ندارد

در افعال آرزویی، تردید کردن در فعل بند پایه و پیرو و اجزاء درونی بند پیرو مجاز است، اما همانند دو گروه قبلی، تردید بند پیرو در ارتباط با کل جمله مطرح می‌شود؛ یعنی در هر حال موضوع، دوست داشتن یا نداشتن گزاره مطرح در بند پیرو است.

۲۶- الف: در استرالیا برخلاف کشورهای دیگر، دانشجویان بیشتر تمایل دارند خارج از

محوطه دانشگاه اسکان بکنند. (پیکره نحوی)

این حقیقت ندارد/ دروغ است/ درست نیست

ب: دانشجویان تمایل ندارند.

ج: تمایل دارند خارج از محوطه اسکان نکنند.

د: دانشجویان تمایل دارند داخل محوطه اسکان کنند.

در مثال (۲۶- ب) در فعل بند پایه تردید شده است. در (۲۶- ج و د) به ترتیب فعل بند پیرو و اجزاء درونی آن مورد تردید است، ولی همان طور که ذکر شد، مورد تردید بودن آنها نمی‌تواند مستقل از بند پایه باشد.

— آزمون پرسشی‌سازی

مورد پرسش قرار دادن اجزاء درونی بندهای پیرو فعل‌های آرزویی به صورت درون‌بندی و خارج از آن امکان‌پذیر است و این بدان معناست که بندهای پیرو چنین فعل‌هایی در حوزه کانون قرار دارند.

۲۷. دوست دارید در آینده چه کاره شوید؟ (گفتار طبیعی)

۲۸. شما در واقع چه پیامی می‌خواهید به آنها تفهیم بکنید؟ (پیکره نحوی)

۲۹. کجا دوست دارید بروید؟ (پیکره نحوی)

— پرسش ضمیمه

در بندهای درونه افعال آرزویی، ساخت پرسش ضمیمه برای فعل بند درونه، نسبت به خوانش بی‌نشان جمله مورد نظر، به تولید جمله نادرستی می‌انجامد.

۳۰- الف: کودک دلش می خواست روی دیوار نقاشی بکند. (پیکره نحوی)

ب: نمی خواست؟ (طرح پرسش ضمیمه در بند پایه)

ج: *می خواست نکشد؟ (طرح پرسش ضمیمه در بند پیرو)

— آزمون مبتداسازی

مبتداسازی ضمیرگذار و ضمیرناگذار، به صورت درون بندی و برون بندی، در بندهای پیرو افعال آرزویی مجاز است.

۳۱. دوست داشتم شب را هم بیدار باشم و درس بخوانم. (وب)

۳۲. من دوست دارم کیک رُ موادش رُ خودم درست کنم. (گفتار طبیعی)

۳۳. کیک رُ دوست دارم موادش رُ خودم درست کنم.

— آزمون کانون این همان سازی

کانون این همان ساز در بندهای متممی افعال آرزویی مجاز است.

۳۴. دلم می خواست مثل سال های دور، من هم به چهارپایه نقاشی ام بومی می آویختم.

(پیکره نحوی)

— آزمون «که» کلامی

«که» کلامی در بندهای مرکب آرزویی به شرطی می تواند با اجزاء بند پیرو همراه شود که سازه مورد نظر حرکت کند و از بند پیرو خارج شود. «که» کلامی معمولاً با تکیه تقابلی همراه است و چنانچه پیش از این گفتیم، بایستی در بند درونیه فعل های آرزویی سازه کانون به نوعی ویژه نشان داده شود. به عبارت دیگر، تکیه تقابلی و اطلاع نو در یک بند با هم جمع نمی شوند و از همین رو برای این گونه از بندها مشکل ایجاد می شود.

۳۵- الف: گردو که دوست دارم به خمیر کیک اضافه کنم. (خروج «که» کلامی و سازه

مربوط به آن)

ب: ؟ دوست دارم گردو که به خمیر کیک اضافه کنم.

— آزمون قید وجه برداشتی

قیدهای وجه برداشتی مثل احتمالاً و شاید، در بندهای ناهم پایه فعل های آرزویی امکان حضور ندارند.

۳۶. *دلم می خواهد صبح که از خواب بیدار می شوم، شاید/ احتمالاً سه متر برف باریده باشد.

— آزمون (شبه) اسنادی سازی

ظهور فرایند (شبه) اسنادی سازی در بندهای درونۀ افعال آرزویی، با انتخاب وجه التزامی برای فعل آن، امکان پذیر است.

۳۷- الف: من امیدوارم که این ما باشیم که بازی را در دست می گیریم. (وب)
ب: امیدوارم ما بازی را در دست بگیریم. (پیش از اسنادی سازی)

جدول ۳. آزمون های بررسی الگوی ساخت اطلاع در بند پیرو افعال آرزویی در زبان فارسی

دروغ	پرسشی سازی	پرسش ضمیمه	مبتداسازی	این همان سازی	کۀ کلامی	(شبه) اسنادی سازی	شاید
✓	✓	X	✓	✓	✓ خروج	✓	X

۴-۱-۴ افعال آگاهی

افعال آگاهی، بر اساس اینکه صدق بند پیروشان از پیش انگاشته باشد یا نباشد، به دو گروه تقسیم می شوند که در ادامه در دو بخش مورد بررسی قرار می گیرند.

۴-۱-۱-۴ افعال آگاهی واقعیت گرا (افعال به آگاهی رسیدن)

افعال واقعیت گرا (دانستن، آگاه/ متوجه شدن، دریافتن، فهمیدن و مانند آن) گزارۀ بند پیرو را از پیش انگاشته می دانند؛ یعنی از لحاظ معنای گزاره ای، نوعی واقعیت یا خبر قطعی را مطرح می کنند. این گروه از افعال را از لحاظ معنای گزاره ای می توان به دو دسته تقسیم کرد: دستۀ اول، افعالی که معنای آگاهی و دانش دارند (مثل دانستن و آگاه شدن) و دستۀ دوم افعال شناختی که بند پیرو آنها از پیش انگاشته است ولی معنی آگاهی ندارند (مثل وانمود کردن).

برخی از افعال آگاهی با تغییر زمان، نمود و گاهی قطیبت جمله، به افعال وجه نگرش گزاره ای تبدیل می شوند و به این ترتیب دیگر صدقشان از پیش انگاشته نیست.

۳۸. می دانم که برایم کتاب می خرد ☞ باور دارم که می خرد ولی شاید او نخرد.

— آزمون حقیقت ندارد

از آنجاکه بند پیرو در افعال آگاهی ازپیش‌انگاشته است، طبیعی است که در آزمون دروغ نمی‌توان در صدق آن تردید کرد.

۳۹- الف: من می‌دانستم، فهمیده بودم، متوجه شده بودم که تیم الف برنده می‌شود.

حقیقت ندارد/ دروغ است/ درست نیست

ب: تو نمی‌دانستی.

ج: *برنده نمی‌شود.

در جمله (۳۹- الف) فعل بند پایه با عبارت «این دروغ است» به‌آسانی مورد تردید قرار می‌گیرد، ولی همان طور که در (۳۹- ج) مشخص است، با مورد تردید قرار دادن بند پیرو، جمله نادرستی می‌شود.

لازم است یادآوری شود که در افعال آگاهی واقعیت‌گرا، در خوانش بی‌نشان جمله، تکیه زیروبمی بر روی فعل است:

۴۰. علی می‌دانست که تیم الف برنده می‌شود.

اگر در جمله (۴۰) هر بخش دیگری از جمله کانون اطلاعی جمله شود، معنی فعل بند پایه تغییر می‌کند، بند پیرو ازپیش‌انگاشته نخواهد بود و بدین ترتیب الگوی ساخت اطلاع نیز در آن دستخوش تغییر می‌شود.

به‌عنوان مثال اگر تیم الف تکیه بگیرد، فعل دانستن به یک فعل نگرش‌گزاره‌ای و با معنای باور داشتن تبدیل می‌شود و بند پیرو نیز دیگر ازپیش‌انگاشته نیست:

۴۱. علی می‌دانست که تیم الف برنده می‌شود (و نه تیم ب).

— آزمون پرسشی‌سازی

مورد پرسش قرار دادن اجزاء درونی بند پیرو در افعال آگاهی، در حالت بی‌نشان و در مفهوم پرسش بی‌نشان به‌صورت درون‌بندی یا برون‌بندی امکان‌پذیر نیست.

۴۲- الف: او فهمید که در دمای ۴.۲K مقاومت ناگهان به صفر می‌رسد. (ویکیپدیا)

ب: او چه چیزی را فهمید؟ (پرسشی‌سازی در بند پیرو)

ج: *او فهمید در چه دمایی مقاومت ناگهان به صفر می‌رسد؟ (پرسشی‌سازی در بند پیرو)

د: *او فهمید در دمای ۴.۲K مقاومت چند می‌شود؟ (پرسشی‌سازی در بند پیرو)
ه: *در چه دمایی؛ او فهمید که i مقاومت ناگهان به صفر می‌رسد؟ (پرسشی‌سازی در بند پیرو)

در جمله (۴۲- ج، د، ه) اجزاء بند پیرو مورد پرسش قرار گرفته‌اند که هر سه در خوانش بی‌نشان، نادستوری‌اند. این سه جمله در حالت پرسش پژواکی خوش‌ساخت به شمار می‌روند.

— آزمون پرسش ضمیمه

استفاده از آزمون پرسش ضمیمه برای بند پیرو افعال آگاهی واقعیت‌گرا مجاز نیست.

۴۳- الف: گاندی می‌دانست که عدم توسل به خشونت مستلزم اعتقادی راسخ و شهامتی باورنکردنی است. (ویکیپدیا)

ب: نمی‌دانست؟

ج: *نیست؟

— آزمون مبتداسازی

مبتداسازی ضمیرناگذار و ضمیرگذار، به‌صورت درون‌بندی و برون‌بندی، در افعال واقعیت‌گرا امکان‌پذیر است.

۴۴. می‌دانستم شب را که در آنجا مانده‌اند. (مبتداسازی ضمیرناگذار درون‌بندی)

۴۵. می‌دانستم که آقا کوچیک را شما خرج تحصیلش را داده‌اید. (مبتداسازی ضمیرگذار درون‌بندی)

۴۶. شب را نمی‌دانستم آنجا بیتوته کرده‌اند (بیکره نحوی). (مبتداسازی ضمیرناگذار برون‌بندی)

۴۷. آقا کوچیک را می‌دانستم که شما خرج تحصیلش را داده‌اید. (مبتداسازی ضمیرگذار برون‌بندی)

— آزمون کانون این‌همان‌سازی

استفاده از کانون این‌همان‌ساز در بندهای پیرو افعال آگاهی واقعیت‌گرا مجاز است.

۴۸. می‌دانست که آنها هم این دوری را دوست ندارند. (وب)

— آزمون کۀ کلامی

«کۀ» کلامی تنها در صورت خروج سازهٔ مورد نظر به بیرون از بند می‌تواند با آن همراه شود.

۴۹. علی را که می‌دانستم نمی‌آید.

— آزمون (شبه) اسنادی‌سازی

رخداد فرایند (شبه) اسنادی‌سازی در بندهای درونۀ افعال آگاهی واقعیت‌گرا امکان‌پذیر است.

۵۰- الف: مردم زولو همواره می‌دانستند که این زمین است که به دور خورشید می‌گردد.
(وب)

ب: مردم زولو همواره می‌دانستند که زمین به دور خورشید می‌چرخد. (پیش از اسنادی‌سازی)

۵۱- الف: ... فهمید... این خودش است که اتاق را اشتباه آمده. (وب)
ب: فهمید که خودش اتاق را اشتباه آمده است. (پیش از اسنادی‌سازی)

— آزمون قید وجه برداشتی

استفاده از قیدهای وجه برداشتی در افعال آگاهی واقعیت‌گرا جمله را نادرستی می‌کند. برطبق تحلیل لاهوس (LAHOUSSE) استفاده از قیدهای وجه برداشتی در جملاتی که از پیش‌انگاشته هستند مجاز نیست. به عبارت دیگر، قیدهای وجه برداشتی در بندهایی امکان حضور دارند که بتوان در صدق آنها تردید کرد؛ درحالی‌که در بندهای متممی افعال آگاهی چنین امکانی وجود ندارد و استفاده از قید وجه برداشتی در آنها جمله را نادرستی می‌کند.

۵۲- الف: یونانی‌ها می‌دانستند که پارسی‌ها در تیراندازی با کمان بسیار تبحر دارند. (ویکیپدیا)
ب: *... یونانی‌ها می‌دانستند که احتمالاً پارسی‌ها در تیراندازی با کمان بسیار تبحر دارند.

۲-۱-۴ افعال آگاهی غیرواقعیت‌گرا (افعال به نتیجه رسیدن)

فهمیدن، دریافتن، متوجه شدن، به نتیجه رسیدن، کشف کردن و مانند آن.

در افعال آگاهی غیرواقعیته‌گرا، رویداد بند پایه همچنان با آگاهی و دریافت تجربه‌گر در ارتباط است، اما کسب آگاهی در آن به دنبال فرایندی صورت می‌پذیرد و برخی شواهد، نتیجه‌گیری‌هایی را برای تجربه‌گر پیش می‌آورد. در این بندهای متممی، صدق بند پیرو ازپیش‌انگاشته نیست و می‌توان در آن تردید کرد.

— آزمون حقیقت ندارد

در این آزمون می‌توان در فعل بند پیرو در افعال آگاهی غیرواقعیته‌گرا، مستقل از مفهوم مطرح در بند پایه، تردید کرد.

۵۳- الف: دانشمندان فهمیدند/ متوجه شدند/ کشف کردند که در مریخ زندگی زمینی

جریان دارد.

این حقیقت ندارد/ دروغ است/ درست نیست

ب: کشف نکردند.

ج: جریان ندارد.

در مثال (۵۳-ج) گزاره مطرح در بند پیرو مورد تردید قرار گرفته و درعین حال، به تولید جمله دستوری انجامیده است. در این آزمون، از آنجا که در این گروه از افعال آگاهی (کشف کردند، فهمیدند) فعل بند پایه به نوعی اطلاعی حاشیه‌ای است که برای اعلام خبر یا واقعیت یا کشفی به کار می‌رود، قابل چشم‌پوشی است و بر همین اساس می‌توان گزاره مطرح در بند پیرو را به صورت گزاره‌ای مستقل در نظر گرفت.

— آزمون پرسشی‌سازی

مورد پرسش قرار دادن اجزاء درونی بند پیرو این گروه از افعال، جملات خوش‌ساختی را تولید نمی‌کند.

۵۴- الف: پژوهشگران دریافته‌اند که سلامت روانی با چگونگی به‌کارگیری

سازوکارهای دفاعی پذیرفته‌شده ارتباط دارد. (ویکیپدیا)

ب: ؟ پژوهشگران دریافته‌اند که سلامت روانی با چه چیزی ارتباط دارد؟

ج: *چه چیزی پژوهشگران دریافته‌اند که با چگونگی به‌کارگیری سازوکارهای

دفاعی پذیرفته‌شده ارتباط دارد؟

— آزمون پرسش ضمیمه

در این آزمون می‌توان بند پیرو را در این گروه از افعال مورد سؤال قرار داد.

۵۵- الف: دانشمندان متوجه شده‌اند که ماهی ریه‌دار آفریقایی می‌تواند به کمک باله‌های

لاغرش، بدن خود را به‌تمامی از روی زمین بلند کند. (وب)

ب: متوجه نشده‌اند؟

ج: نمی‌تواند؟

— آزمون مبتداسازی

مبتداسازی ضمیرناگذار و ضمیرناگذار در بندهای متممی افعال آگاهی‌غیرواقعیت‌گرا، به‌صورت درون‌بندی و برون‌بندی، مجاز است.

۵۶. فهمیدند که شب را می‌ماند.

۵۷- الف: به این نتیجه رسیدند که خاک بهرام برای رشد گیاهانی چون مارچوبه

(آسپاراگوس) مناسب است. (ویکیپدیا)

ب: به این نتیجه رسیدند که بهرام خاکش برای رشد گیاهانی چون مارچوبه

(آسپاراگوس) مناسب است.

ج: بهرام را به این نتیجه رسیدند که خاکش برای رشد گیاهانی چون مارچوبه

(آسپاراگوس) مناسب است.

— آزمون کانون این‌همان‌سازی

استفاده از کانون این‌همان‌ساز در بند پیرو این گروه ممکن است.

۵۸. پژوهشگران اخیراً کشف کرده‌اند که شامپانزه‌ها هم مثل آدم‌ها نه تنها به لطفه و

حرکات مضحک می‌خندند، بلکه حتی ... (وب)

— آزمون «که» کلامی

استفاده از «که» کلامی در این گروه از افعال، به شرط خروج سازه همراه آن از بند متممی افعال آگاهی‌غیرواقعیت‌گرا، مجاز است.

۵۹- الف: دانشمندان آمریکایی دریافته‌اند که سرمنشأ کلیه انواع سیب‌زمینی‌های امروزی را

می‌توان ... ردگیری کرد. (ویکیپدیا)

ب: سرمنشأ کلیه انواع سیب‌زمینی‌های امروزی را که دانشمندان آمریکایی دریافته‌اند

می‌توان ... ردگیری کرد.

— آزمون اسنادی سازی

اسنادی سازی در بند پیرو افعال غیرواقعیّت گرا مجاز است.

۶۰- الف: آنها ماده را سرد کردند و کشف کردند که این اتم های اکسیژن هستند که به وسیله تاب خوردن در یک ناحیه تنگ تر، برای حفظ انرژی و فضا، از خود واکنش نشان می دهند. (وب)

ب: آنها ... کشف کردند که اتم های اکسیژن به وسیله تاب خوردن در یک ناحیه تنگ تر، برای حفظ انرژی و فضا، از خود واکنش نشان می دهند. (جمله پیش از اسنادی سازی)

— آزمون قید وجه برداشتی

استفاده از قید وجه برداشتی در بند پیرو این گروه مجاز است. در مثال (۶۱-ب) از قید احتمالاً و در جمله (۶۱-ج) از قید شاید در بند پیرو استفاده شده است؛ در حالی که جملات همچنان دستوری اند.

۶۱- الف: احتمالاً به این نتیجه رسیدند که خاک بهرام برای رشد گیاهانی چون مارچوبه (آسپاراگوس) مناسب است.

ب: به این نتیجه رسیدند که خاک بهرام احتمالاً برای رشد گیاهانی چون مارچوبه مناسب است.

ج: به این نتیجه رسیدند که خاک بهرام شاید برای رشد گیاهانی چون مارچوبه مناسب باشد.

جدول ۴. آزمون های بررسی الگوی ساخت اطلاع در بند پیرو افعال آگاهی در زبان فارسی

دروغ	پرسشی سازی	پرسش ضمیمه	مبتداسازی	این همان سازی	کله کلامی	(شبه) اسنادی سازی	شاید
X	X	X	✓	✓	✓ خروج	✓	X
✓	X	✓	✓	✓	✓ خروج	✓	✓

۱-۴ افعال نگرش گزاره ای

دانستن، فکر کردن، حدس زدن، تصور کردن، احساس کردن، ادعا کردن، اطمینان داشتن، شک داشتن و مانند آن.

افعال نگرش گزاره‌ای از دسته افعال وجه برداشتی هستند که نگرش گوینده را نسبت به صدق گزاره نشان می‌دهند. گوینده با استفاده از این افعال نشان می‌دهد که تا چه اندازه نسبت به قطعیت بند پیرو مطمئن است. در این گونه از افعال، صدق بند گزاره با درجه احتمالی که نوع فعل نگرش گزاره‌ای تعیین می‌کند، تنها از سوی گوینده تأیید می‌شود و بنابراین برای شنونده از پیش انگاشته نیست. برای بررسی صدق بند پیرو این نوع از افعال حتی می‌توان چنین الگویی را تصور کرد: «معتقد است/ باور دارد/ ادعا می‌کند/ تصور می‌کند/ فکر می‌کند/ حدس می‌زند/ احتمال می‌دهد که امروز هوا بارانی می‌شود، درحالی‌که کاملاً اشتباه می‌کند.»

— آزمون حقیقت ندارد

در این آزمون می‌توان در افعال نگرش گزاره‌ای هر دو بند پایه و پیرو، به طور مستقل، تردید کرد.

۶۲- الف: پیروان مکتب فیثاغوری اعتقاد داشتند که همه پدیده‌های گیتی از بستگی‌های

عددی مشخصی پیروی می‌کنند. (ویکیپدیا)

این حقیقت ندارد/ دروغ است/ درست نیست

ب: پیروان فیثاغوری اعتقاد نداشتند ...

ج: نه پیروی نمی‌کنند.

د: پیروان مکتب فیثاغوری اعتقاد داشتند که برخی پدیده‌های گیتی از بستگی‌های

عددی مشخصی پیروی می‌کنند.

— آزمون پرسشی‌سازی

امکان پرسشی‌سازی در بند درونه افعال نگرش گزاره‌ای وجود دارد و به ساخت جملات بی‌نشان دستوری می‌انجامد.

۶۳. فکر می‌کنید کدام تیم جام قهرمانی را از آن خود می‌کند؟

۶۴. چه کسی را اطمینان داشتید در کنکور قبول می‌شود؟

— آزمون پرسش ضمیمه

در گروه افعال نگرش گزاره‌ای، پرسش ضمیمه را در مورد هر دو بند پایه و پیرو می‌توان مطرح کرد.

۶۵- الف: فکر می‌کرد خودشان برنامه‌نویسی کرده‌اند.

ب: فکر نمی‌کرد؟

ج: نکردند؟

— آزمون مبتداسازی

مبتداسازی در بندهای درونۀ افعال نگرش گزاره‌ای، چه به صورت درون‌بندی و چه به صورت برون‌بندی، مجاز است.

۶۶. فکر می‌کنم امشب را اینجا بمانیم.

۶۷. آقا کوچیک رُ فکر می‌کنم خرج تحصیلش رُ آنها داده باشند.

— آزمون کانون این‌همان‌سازی

حضور کانون این‌همان‌ساز در بند پیرو این گروه از افعال مجاز است.

۶۸. یقین داشته باشید خداوند هر آنچه به آنها عنایت کند به شما نیز خواهد داد. (بیکرة نحوی)

— آزمون کۀ کلامی

«کۀ» کلامی امکان حضور در کنار اجزاء بند پیرو را دارد، البته لازم است که سازه مورد نظر نیز با حرکت، وارد حوزه مبتدایی جمله شود.

۶۹. شما رُ که تصور می‌کنم داخل راه نمی‌دن. (گفتار طبیعی)

— (شبه) اسنادی‌سازی

(شبه) اسنادی‌سازی نیز در بندهای پیرو افعال نگرش گزاره‌ای مجاز است.

۷۰- الف: فکر می‌کنم این رومیان بودند که نخستین بار آمازیغ‌ها را به نام بربر خواندند.

(ویکیپدیا)

ب: فکر می‌کنم نخستین بار رومیان آمازیغ‌ها را به نام بربر خواندند. (پیش از

اسنادی‌سازی)

— آزمون قید وجه برداشتی

قیدهای وجه برداشتی می‌توانند در بندهای افعال نگرش گزاره‌ای به کار روند.

۷۱. بویس حدس می‌زند شاید/ احتمالاً او در بنایی که به آن زندان سلیمان می‌گویند، در

پاسارگاد به خاک سپرده شده باشد.

لازم است یادآوری شود که در این گروه از افعال، برخی از بندهای درونه، امکان همراهی با قید وجه برداشتی را ندارند، که دلیل آن نه به جهت ازپیش‌انگاشته بودن بند، که به دلایل معنایی است. به عبارت دیگر، مفهوم باور داشتن و مطمئن بودن با شاید جمع نمی‌شود و این تناقض معنایی سبب می‌شود تا جمله نادستوری شود.

جدول ۵. آزمون‌های بررسی الگوی ساخت اطلاع در بند پیرو افعال نگرش‌گزاره‌ای در زبان فارسی

دروغ	پرسشی‌سازی	پرسش ضمیمه	مبتداسازی	این‌همان‌سازی	که کلامی	(شبه)اسنادی‌سازی	شاید
✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

۶-۱-۴ افعال ادراکی

احساس / حس کردن، دیدن، شنیدن، فهمیدن و مانند آن در بندهای درونه فعل‌های ادراکی، فعل بند درونه به صورت اخباری ظاهر می‌شود. فعل‌های این گروه می‌توانند در طبقات معنایی دیگر افعال متمم‌پذیر هم قرار بگیرند. احساس کردن و حس کردن در یک معنا می‌توانند در گروه افعال نگرش‌گزاره‌ای و به معنی تصور کردن و فکر کردن باشند. فعل‌های دیدن، شنیدن و فهمیدن در معنای اطلاع یافتن، می‌توانند در ردیف فعل‌های قطعی قرار بگیرند.

— آزمون حقیقت ندارد

در معنای ادراکی و احساسی، چنانچه تأکید جمله بر روی فعل بند پایه باشد، در این آزمون می‌توان در فعل بند پایه تردید کرد.

۷۲. شنیدم که ... حقیقت ندارد، نشنیدی!

۷۳. حس کردم که ... حقیقت ندارد، حس نکردی / نفهمیدی!

اگر تکیه بر روی بند باشد، فعل ادراکی به صورت اطلاع حاشیه‌ای عمل می‌کند و در نتیجه در آزمون دروغ، بند درونه مورد تردید قرار می‌گیرد.

۷۴- الف: احساس می‌کنم خانه را دود گرفته است. (گفتار طبیعی)

این حقیقت ندارد/ دروغ است/ درست نیست

ب: احساس نمی‌کنم.

ج: دود نگرفته!

— آزمون پرسشی‌سازی

مورد پرسش قرار دادن اجزاء بند پیرو در افعال ادراکی، به‌صورت درون‌بندی و به‌صورت خروج سازهٔ مورد پرسش از بند، مجاز است.

۷۵. با کی دیدی قدم می‌زند؟

۷۶. از بین همکارهای احساس کردی چه کسی بیشتر در این مدت کنارت بوده.
(وب)

در این آزمون مورد پرسش قرار دادن اجزاء بند درونۀ افعال شنیدن و دیدن، در صورتی‌که هدف ساخت پرسش پژوهی باشد، صورتی خوش‌ساخت به دست می‌دهد و در غیر این صورت جمله نادرستی می‌شود. اما برای فعل حس کردن، احساس کردن، مورد پرسش قرار دادن اجزاء درونی بند پیرو مجاز است.

— آزمون پرسش ضمیمه

پرسش ضمیمه در هر دو بند پایه و پیرو در افعال ادراکی به کار می‌رود.

۷۷- الف: همه با چشمان خود دیدند که در دریی ۶۵ کریمی چگونه جادوگری کرد.
(پیکرهٔ نحوی)

ب: ندیدند؟

ج: نکرد؟

— آزمون مبتداسازی

مبتداسازی به‌صورت درون‌بندی و برون‌بندی در بندهای پیرو افعال ادراکی مجاز است.

۷۸- الف: احساس کرد که ساقهٔ گل کمی خم شده. (متن ۲، سلیمانی: ۲۱، نقل از: اخلاقی ۱۳۸۸: ۲۰۰).

ب: گل را احساس کرد که ساقه‌اش کمی خم شده.

۷۹. دیدم که شب رُ اصلاً نخوابید.

— آزمون کانون این‌همان‌سازی

استفاده از کانون این‌همان‌سازی در بندهای پیرو افعال ادراکی امکان‌پذیر است.

۸۰. شنیده بودند که پدرم یک پسر کوچک هم دارد. (پیکرهٔ نحوی)

— آزمون «کۀ» کلامی

رخداد «کۀ» کلامی در بندهای درونۀ افعال ادراکی با سازه‌ای که از بند خارج شده، امکان‌پذیر است.

- ۸۱- الف: من دیدم کرم‌پودر زده بود. (پیکرۀ نحوی)
 ب: کرم‌پودر که من دیدم زده بود.

— آزمون (شبه) اسنادی سازی

(شبه) اسنادی سازی می‌تواند در بندهای پیرو افعال ادراکی به کار برود.

- ۸۲- الف: یک لحظه احساس کردم این خود منم که دارم ساز می‌زنم. (وب)
 ب: یک لحظه احساس کردم خود من دارم ساز می‌زنم. (پیش از اسنادی سازی)

— آزمون قید وجه برداشتی

رخداد قیدهای وجه برداشتی در هر دو بند پایه و پیرو افعال ادراکی وجود دارد.

- ۸۳- یک لحظه احساس کردم احتمالاً اگر پدر امیر بخوهد حرفی بزند، بغض خواهد کرد. (پیکرۀ نحوی)
 ۸۴- احساس کردم که شاید بتوانم محرکی باشم برای شروع تدوین یک برنامه توسعه برای فوتبال. (وب)

جدول ۶. آزمون‌های بررسی الگوی ساخت اطلاع در بند پیرو افعال ادراکی در زبان فارسی

ادراکی	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	شاید
دروغ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	شاید
پرسشی سازی	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	شاید
پرسش ضمیمه	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	شاید
مبتدا سازی	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	شاید
این همان سازی	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	شاید
کۀ کلامی	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	شاید
(شبه) اسنادی سازی	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	شاید
خارج	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	شاید

۴-۱-۷ افعال اعلامی

افعال اعلامی اصطلاحی پوششی است برای سه گروه از افعال که از لحاظ الگوی ساخت اطلاع و به جهت مجاز دانستن توزیع اطلاع در بند پیرو، شبیه به هم رفتار می‌کنند. این افعال شامل افعال نقل قولی (گفتن، روایت کردن، نقل کردن)، افعال تعهدی (قول دادن، تعهد کردن) و افعال گزارشی (گزارش دادن، شنیدن و خبر دادن) است. افعال نقل قولی مورد نظر گیون (Givón) و کریستوفارو (Cristofaro) در این گروه قرار

می‌گیرند، ولی نونان (NOONAN) با انتخاب اصطلاح پوششی افعال نقل‌قولی همین تقسیم‌بندی را ارائه می‌کند. در ادامه، برای پرهیز از تکرار، یک دسته از این افعال (افعال نقل‌قولی) را، با توجه به آزمون‌های ساخت اطلاعی، بررسی می‌کنیم و سپس نتیجه آزمون را به دو گروه دیگر نیز تعمیم می‌دهیم.

گفتن در دو معنا می‌تواند بند متممی بگیرد: یکی به معنی دستور دادن و دیگری در معنای روایت و نقل کردن. تحلیل ساخت اطلاع بند درونه در معنای دستور دادن همانند افعال بهره‌کشی است و در معنای نقل کردن آن چیزی است که موضوع بحث این بخش است.

— آزمون حقیقت ندارد

در بندهای درونۀ افعال نقل‌قولی، تردید کردن در فعل بند پایه و بند پیرو امکان‌پذیر است. در این شرایط می‌توان دو بند پایه و پیرو را به‌صورت دو گزاره مستقل مورد تردید قرار داد.

۸۵- الف: شما در صحبت‌هایتان گفتید که در کارهایی که خودتان کارگردانی می‌کنید

بازی نمی‌کنید. (پیکره نحوی)

این حقیقت ندارد/ دروغ است/ درست نیست

ب: نه نگفتم. (تردید کردن در بند پایه)

ج: چرا بازی می‌کنم. (تردید کردن در بند پیرو)

— آزمون پرسشی‌سازی

مورد پرسش قرار دادن اجزاء درونی بند پیرو در این گروه از بندهای مرکب مجاز است. خروج سازه مورد پرسش نیز از بند پیرو امکان‌پذیر است.

۸۶. فرشتگان خطاب به خداوند گفتند که آیا می‌خواهی دوباره انسان‌ها را بیافرینی که در

زمین فساد کنند. (پیکره نحوی)

۸۷. کدام یکی را گفت می‌خرد؟ (گفتار طبیعی)

— آزمون پرسش ضمیمه

در آزمون پرسش ضمیمه برای افعال نقل‌قولی، فعل بند پایه و بند پیرو می‌توانند به طور مستقل مورد پرسش باشند.

۸۸- الف: علی گفت فردا به تهران می‌رود.

ب: نگفت؟

ج: نمی‌رود؟

— آزمون مبتداسازی

مبتداسازی ضمیرگذار و ناگذار در بندهای پیرو افعال نقل قولی، به صورت درون‌بندی و برون‌بندی، مجاز است.

۸۹. گفت امشب را اینجا می‌ماند.

۹۰. گفتم آقا کوچیک رُ ما خرج تحصیلش رُ دادیم.

۹۱. چایی رُ می‌گفت سردش رُ دوست داره.

— آزمون کانون این‌همان‌سازی

کانون این‌همان‌ساز در بندهای درونۀ افعال نقل قولی نیز به کار می‌رود.

۹۲. عده‌ای از هم‌عصران او گفته‌اند که او برای رسیدن به اهدافش به جادوگری نیز رجوع کرده بود. (ویکیپدیا)

— آزمون کۀ کلامی

استفاده از «کۀ» کلامی در بندهای پیرو فعل‌های نقل قولی مجاز است.

۹۳. می‌گفت روز اول که وارد شرکت شده همه از شدت خنده ضعف کرده‌اند و گفته‌اند تو که با این وضعیت نمی‌توانی کار کنی. (پیکرۀ نحوی)

— آزمون (شبه) اسنادی‌سازی

(شبه) اسنادی‌سازی در بند پیرو فعل نقل قولی مجاز است.

۹۴- الف: گفتم این من بودم که چنین اندیشه‌ای را باب کردم.

ب: گفتم من چنین اندیشه‌ای را باب کردم. (پیش از اسنادی‌سازی)

— آزمون قیدهای وجهی

در بندهای پیرو افعال گفتن از قیدهای وجه برداشتی نیز می‌توان استفاده کرد.

۹۵. دکتر به او گفته بود کودکش احتمالاً مبتلا به سندرم داون خواهد بود. (پیکرۀ نحوی)

۹۶. گفتم شاید غلط خوانده‌ام. (پیکرۀ نحوی)

جدول ۷. آزمون‌های بررسی الگوی ساخت اطلاع در بند پیرو افعال نقل‌قولی در زبان فارسی

دروغ	پرسش‌سازی	پرسش ضمیمه	مبتداسازی	این‌همان‌سازی	کۀ کلامی	(شبه)اسنادی‌سازی	شاید
✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
نقل‌قولی	✓						

۲-۴ بندهای متممی فاعلی

۲-۱-۴ فعل‌های ایجابی

فعل‌های ایجابی (درخواستی، بهره‌کشی): لازم/ ضروری/ واجب/ نیاز است و مانند آن.

— آزمون حقیقت ندارد

در بندهای متممی فاعلی برای افعال ایجابی، در حالت بی‌نشان، تردید کردن در بند پایه پذیرفتنی و دستوری است، اما تردید کردن در بند پیرو در ارتباط با معنای کلی جمله ممکن است؛ به عبارت دیگر، در این آزمون نمی‌توان بند پیرو را به طور مستقل از بند پایه و به‌عنوان یک گزاره جدا مورد تردید قرار داد.

۹۷- الف: لازم است دربارهٔ هزینه‌هایی که در بودجه‌تان لحاظ می‌کنید تحقیق کنید. (پیکره

نحوی)

این حقیقت ندارد/ دروغ است/ درست نیست:

ب: لازم نیست.

ج: *دربارهٔ هزینه‌هایی که در بودجه‌تان لحاظ می‌کنید تحقیق نکنید.

ستاره‌دار بودن گزینهٔ (۹۷- ج) در ارتباط با عبارات این حقیقت ندارد/ این درست نیست و برای جملهٔ (۹۷- الف) معتبر است، وگرنه این جمله خارج از این بافت دستوری است.

— آزمون پرسشی‌سازی

امکان پرسشی‌سازی درون‌بندی در بندهای متممی فاعلی در گروه افعال درخواستی وجود دارد، ولی خروج آن، جملات خوش‌ساخت‌تر و بهتری به دست می‌دهد.

۹۸. برای اجرای صوت در نرم‌افزار قرآن کریم لازم است چه مراحلی را انجام دهیم؟

۹۹. برای اجرای صوت در نرم‌افزار قرآن کریم چه مراحلی را لازم است انجام دهیم؟ (وب)

— آزمون پرسش ضمیمه

آزمون پرسش ضمیمه را برای بند پیرو افعال ایجابی نمی توان به کار برد و تولید چنین پرسشی نادستوری است.

۱۰۰- الف: لازم بود که بین ایشان تقسیم مسئولیت وجود داشته باشد. (ویکیپدیا)

ب: لازم نبود؟

ج: *لازم بود وجود نداشته باشد؟

— آزمون مبتداسازی

مبتداسازی ضمیرناگذار به خوبی در این گونه از بندها قابل استفاده است، اما مبتداسازی ضمیرگذار در شرایطی که مبتدا از بند خارج شود دستوری تر و خوش ساخت تر است.

۱۰۱. لازم است امشب را در اینجا بمانیم.

۱۰۲- الف: خود منابع لازم نیست بی طرف باشند. (ویکیپدیا)

ب: منابع خودشان لازم نیست بی طرف باشند.

۱۰۳- الف: بچه ها را لازم است به تکالیفشان رسیدگی کرد.

ب: ؟ لازم است بچه ها را به تکالیفشان رسیدگی کرد.

— آزمون کانون این همان سازی

کانون این همان ساز در بندهای متممی فاعلی فعل های ایجابی مجاز است.

۱۰۴. لازم بود که چند اتاقی هم برای آنها تهیه کنیم که آنها شب و روز در آنجا کار بکنند.

(وب)

۱۰۵. بذر هم لازم نیست تو بپاشی، بذر آن را خدا پاشیده است. (پیکره نحوی)

— آزمون «کۀ» کلامی

«کۀ» ساخت اطلاعی در بندهای مرکب ایجابی در شرایطی می تواند با اجزاء بند پیرو همراه شود که سازه مورد نظر حرکت کند و از بند پیرو خارج شود.

۱۰۶- الف: در عمل شما لازم نیست برای همه چیز منبع بیاورید. (ویکیپدیا)

ب: در عمل که شما لازم نیست برای همه چیز منبع بیاورید.

ج: در عمل شما که لازم نیست برای همه چیز منبع بیاورید.

— آزمون (شبه) اسنادی سازی

(شبه) اسنادی سازی در این گروه از بندها صورت می گیرد.

۱۰۷- الف: لازم است فردی که اینجا کار می کند، باسواد باشد.

ب: لازم است فرد باسواد اینجا کار کند. (پیش از شبه اسنادی سازی)

— آزمون قیدهای وجه برداشتی

قید وجه برداشتی در بندهای ایجابی نمی تواند به کار رود.

۱۰۸- الف: در عمل شما لازم نیست برای همه چیز منبع بیاورید. (ویکیپدیا)

ب: *در عمل شما لازم نیست احتمالاً/ شاید برای همه چیز منبع بیاورید.

جدول ۸. آزمون های بررسی الگوی ساخت اطلاع در بند پیرو افعال ایجابی در زبان فارسی

دروغ	پرسشی سازی	پرسش ضمیمه	مبتداسازی	این همان سازی	کله کلامی	(شبه) اسنادی سازی	شاید
✓	✓	X	✓	✓	✓	✓	X

۲-۲-۴ افعال آرزویی

خوب/ بد/ شایسته/ امید/ دوست داشتنی است، و مانند آن.

افعال آرزویی به وقوع رویداد بند متممی فاعلی تمایل و علاقه نشان می دهند. برخی از اعضای این گروه می توانند در گروه های دیگر هم به کار روند، مثلاً «خوب است» هم تمایل را نشان می دهد هم می تواند ارزیابی و نظر گوینده را نسبت به گزاره بیان کند.

— آزمون حقیقت ندارد

در بندهای متممی فاعلی برای افعال آرزویی، در حالت بی نشان، تردید کردن در بند پایه پذیرفتنی و دستوری است، اما تردید کردن در بند پیرو در ارتباط با معنای کلی جمله ممکن است؛ به عبارت دیگر، در این آزمون نمی توان بند پیرو را به طور مستقل از بند پایه و به عنوان یک گزاره جدا مورد تردید قرار داد.

۱۰۹- الف: بهتر است تصمیمم را عوض کنم و به دنبال فروشندگی بروم. (بیکره نحوی)

این حقیقت ندارد/ دروغ است/ درست نیست

ب: بهتر نیست.

ج: *تصمیمم را عوض نکنم/ تصمیمم را عوض نمی‌کنم.

همان طور که در (۱۰۹-ج) مشاهده می‌شود، در ازای گزاره این درست نیست/ این حقیقت ندارد، نمی‌توان بند متممی را به صورت مستقل مورد تردید قرار داد. توضیح این نکته لازم است که تردید کردن در بند پیرو در این موارد در ارتباط با فعل بند پایه امکان‌پذیر است. در این حالت، با منفی کردن فعل بند پیرو، همچنان در خصوص صحت کل جمله (حاوی بند پایه و پیرو)، اظهار نظر می‌شود و بند پیرو باز هم مستقل از بند پایه نیست.

د: بهتر است تصمیمت را عوض نکنی.

— آزمون پریشی‌سازی

پریشی‌سازی در بندهای متممی فاعلی افعال آرزویی، چه به صورت درجا و چه به صورت حرکت یافته و خارج از بند درونه، مجاز است.

۱۱۰. مدیریت شهری شایسته است چگونه باشد؟ (وب)

۱۱۱. چه کسی بهتر است مسئولیت‌های مالی را تقبل کند؟

۱۱۲. چه چیزهایی بهتر است طراحی و تصویر شود؟ (وب)

— آزمون پریش ضمیمه

در آزمون پریش ضمیمه برای این گروه از افعال، نمی‌توان فعل بند متممی را مورد پریش قرار داد.

۱۱۳- الف: بهتر است مسئولیت‌های مالی را خودتان تقبل بکنید. (بیکره نحوی)

ب: بهتر نیست؟

ج: *بهتر است تقبل نکنید؟

— آزمون مبتداسازی

مبتداسازی در افعال آرزویی، چه به صورت درون‌بندی و چه به صورت برون‌بندی امکان‌پذیر است.

۱۱۴. بهتر است امشب را اینجا بمانی.

۱۱۵. بهتر بود پرتقال رُ پوستش رُ می‌کندی.

۱۱۶. پرتقال رُ بهتر بود پوستش رُ می‌کندی.

— آزمون کانون این همان سازی

استفاده از کانون این همان ساز در بندهای متممی فاعلی آرزویی امکان پذیر است.

۱۱۷. بهتر است کتابی که گل می‌کند ... ترجمه نیز بشود. (پیکره نحوی)

— آزمون «کَه» کلامی

اجزاء بند درونه در این گروه از افعال، به شرط خروج از بند و ورود به حوزه مبتدایی، می‌توانند با «کَه» کلامی همراه شوند.

۱۱۸. چایی که بهتر است خنک باشد.

۱۱۹. پرتقال را که بهتر است پوستش را بکنید.

— آزمون (شبه) اسنادی سازی

اسنادی سازی در بندهای متممی آرزویی مجاز است.

۱۲۰- الف: بهتر است کسی که در این جلسه شرکت می‌کند، یکی از ذی‌نفعان باشد.

ب: بهتر است یکی از ذی‌نفعان در این جلسه شرکت بکند. (جمله پیش از

شبه اسنادی سازی)

— آزمون قید وجه برداشتی

رخداد قید وجه برداشتی در بندهای متممی فاعلی آرزویی امکان پذیر نیست.

۱۲۱- الف: برای اینکه بدانیم بحران‌ها از کجا می‌آیند شاید بهتر است چند موضوع را

رسته‌بندی کنیم. (پیکره نحوی)

ب: *... بهتر است شاید چند موضوع را رسته‌بندی کنیم.

جدول ۹. آزمون‌های بررسی الگوی ساخت اطلاع در بند پیرو افعال آرزویی در زبان فارسی

دروغ	پرسشی سازی	پرسش ضمیمه	مبتداسازی	این همان سازی	کَه کلامی	(شبه) اسنادی سازی	شاید
✓	✓	x	✓	✓	✓خروج	✓	x

۳-۲-۴ افعال واقعیت‌گرا

مسلم/ معلوم/ مشخص/ واضح/ روشن است، قطعی است، حقیقت دارد.
صورت‌های فعلی این گروه، با توجه به نمود فعل بند پایه و پیرو و به تبع آن تغییر
تکیه فعل بند پایه، به دو گروه تقسیم می‌شوند:

۱. افعال واقعیت‌گرا؛

۲. افعال نگرش‌گزاره‌ای.

در افعال واقعیت‌گرا صدق بند پیرو از پیش‌انگاشته است، ولی در افعال
نگرش‌گزاره‌ای نظر گوینده درباره صدق جمله ارائه می‌شود.

۱۲۲. بافت: برنامه‌ریزی خیلی دقیق بوده است. کاملاً معلوم بود که علی در کنکور قبول
می‌شود. ☞ علی در کنکور قبول شده است.

۱۲۳. بافت: برنامه‌ریزی خیلی دقیق بوده است. از شواهد معلوم است که علی در کنکور
قبول می‌شود. ☞ تا چه پیش بیاید.

در این بخش افعال واقعیت‌گرا را بررسی می‌کنیم.

— آزمون حقیقت ندارد

در این آزمون نمی‌توان در فعل بند متممی فاعلی افعال واقعیت‌گرا تردید کرد.

۱۲۴- الف: مشخص است که او در پاسارگاد دفن شده است. (ویکیپدیا)

این حقیقت ندارد/ دروغ است/ درست نیست

ب: مشخص نیست.

ج: *دفن نشده است.

— آزمون پرسشی‌سازی

مورد پرسش قرار دادن اجزاء بند متمم فاعلی در افعال واقعیت‌گرا به تولید جملات
نادستوری می‌انجامد.

۱۲۵- الف: به‌وضوح مشخص است که گزاره فوق نادرست است. (ویکیپدیا)

ب: *به‌وضوح مشخص است که چه چیزی نادرست است؟

— آزمون پرسش ضمیمه

ساخت پرسش ضمیمه در بندهای پیرو افعال واقعیت‌گرا جمله را نادستوری می‌کند.

۱۲۶- الف: از همان ابتدا روشن بود که آنجا را با خاک یکسان می‌کنند. (ویکیپدیا)

ب: معلوم نبود/ روشن نبود؟

ج: *نمی‌کنند؟

— آزمون مبتداسازی

مبتداسازی ضمیرگذار و ضمیرناگذار، به صورت درون‌بندی و برون‌بندی، در بند متممی فاعلی این گروه مجاز است.

۱۲۷. امشب را معلوم بود که اینجا می‌مانند.

۱۲۸. معلوم بود که آقا کوچیک را خرج تحصیلش را آنها داده‌اند.

۱۲۹. پرتقال رُ که معلوم است پوستش رُ باید بکنیم.

— آزمون کانون این‌همان‌سازی

کانون این‌همان‌ساز در بندهای متممی فاعلی افعال واقعیت‌گرا جملات خوش‌ساختی را تولید می‌کند.

۱۳۰. واضح است که هر شیئی که با سرعت مافوق صوت حرکت می‌کند نیز در معرض

همان دمای شدیدی قرار می‌گیرد که گازهای پشت موج شوک دماغه در معرض آن

قرار می‌گیرند. (ویکیپدیا)

— آزمون کۀ کلامی

«کۀ» کلامی در بندهای مرکب این بخش در شرایطی می‌تواند با اجزاء بند پیرو همراه شود که سازه مورد نظر حرکت کند و از بند پیرو خارج شود.

۱۳۱- الف: مسلم است که نگاه همه فلاسفه به امر سعادت یکسان نیست. (ویکیپدیا)

ب: نگاه همه فلاسفه که مسلم است که به امر سعادت یکسان نیست.

— آزمون (شبه) اسنادی‌سازی

(شبه) اسنادی‌سازی به‌عنوان ابزار کلامی نشانگر سازه کانون نیز در بندهای متممی این گروه مجاز است.

۱۳۲- الف: کاملاً واضح است که افراد متعهد هستند که می‌توانند اینجا کار کنند.

ب: کاملاً واضح است که افراد متعهد می‌توانند اینجا کار کنند.

— آزمون قید وجه برداشتی

در بندهای واقعیت‌گرا، صدق بند پیرو از پیش‌انگاشته است و طبعاً قیدهای وجه برداشتی در آنها امکان حضور ندارند.

۱۳۳. *مسلم است که احتمالاً ...

۱۳۴. *واضح است که شاید ...

جدول ۱۰. آزمون‌های بررسی الگوی ساخت اطلاع در بند پیرو افعال آگاهی در زبان فارسی

آگاهی	دروغ	پرسشی‌سازی	پرسش ضمیمه	مبتداسازی	این‌همان‌سازی	کُ کلامی	(شبه)اسنادی‌سازی	شاید
✓	✓	✓	X	✓	✓	✓	✓	X

۴-۲-۴ فعل‌های عرفی

بند متممی در افعال عرفی (مرسوم، رایج، معمول، عرف، رسم ... است/ بود که و مانند آن)، رسم و سنتی را تشریح می‌کند. وجه فعل بند درونه در این‌گونه جملات هم به‌صورت اخباری و هم به‌صورت التزامی است.

— آزمون حقیقت ندارد

در صورتی‌که فعل بند پیرو از وجه اخباری باشد، تردید کردن در فعل بند پیرو، در مقایسه با زمانی که فعل آن التزامی است، طبیعی‌تر است.

۱۳۵- الف: مرسوم است که بزرگ‌ترها به کوچک‌ترها عیدانه یا عیدی بدهند. (وب)

این حقیقت ندارد/ دروغ است/ درست نیست

ب: چنین چیزی رسم نیست.

ج: ؟ نمی‌دهند.

۱۳۶- الف: در طول عید فطر، مرسوم است که ملالایی‌ها لباس‌های سنتی و محلی را

می‌پوشند. (ویکیپدیا)

این حقیقت ندارد/ دروغ است/ درست نیست

ب: چنین چیزی مرسوم نیست.

ج: نمی‌پوشند.

— آزمون پرسشی‌سازی

مورد پرسش قرار دادن اجزاء درونی بندهای متممی افعال عرفی، پرسش‌های کاملاً خوش‌ساختی به دست نمی‌دهد، ولی خروج پرسش‌واژه از بندهای متممی سبب می‌شود جملات خوش‌ساختی به دست آید.

۱۳۷. ؟ معمول است که چه افرادی در این مراسم شرکت کنند؟ (وب)

۱۳۸. چه افرادی معمول است که در این مراسم شرکت کنند؟

— آزمون پرسش ضمیمه

هر دو بند پایه و پیرو در افعال عرفی می‌توانند در آزمون پرسش ضمیمه مورد پرسش قرار بگیرند.

۱۳۹- الف: در آن زمان معمول بود که فرد باید برای دکتری چند سالی دوره عملی

می‌گذراند. (ویکیپدیا)

ب: معمول نبود؟

ج: نمی‌گذراند؟

— آزمون مبتداسازی

مبتداسازی ضمیرگذار و ناگذار، به‌صورت درون‌بندی و به‌صورت برون‌بندی، در این‌گونه از بندها مجاز است. *پژشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی*

۱۴۰. مرسوم بود که شب را در یک کاروان‌سرا بمانند.

۱۴۱. معمول است که پرتقال را پوستش را بکنند.

۱۴۲. کارکنانی با ملیت‌هایی چون آلمانی و سوئدی برایشان معمول است که در

هدف‌گذاری مشارکت فعال داشته باشند. (پیکره نحوی)

— آزمون کانون این‌همان‌سازی

استفاده از کانون این‌همان‌ساز در بندهای متممی این‌گروه از افعال مجاز است. هم در جمله ۱۴۳ سبب می‌شود تا در اروپا به‌عنوان کانون این‌همان‌ساز در کنار گزینه‌های دیگر موجود قرار گیرد و بدین ترتیب در توزیع اطلاع برجسته شود.

۱۴۳. در اروپا هم معمول است کسی که مشمول شد به هرجا خواست مسافرت بکند. (وب)

— آزمون کۀ کلامی

«کۀ» کلامی امکان حضور در کنار اجزاء بند پیرو را در این گروه از افعال دارد. با حضور «کۀ» کلامی لازم است که سازه مورد نظر نیز با حرکت، وارد حوزه مبتدایی جمله شود.

۱۴۴- الف: معمول است که برای به دست آوردن توزیع اندازه دانه‌های شن و ماسه از آزمایش الک استفاده شود. (ویکیپدیا)
 ب: برای به دست آوردن توزیع اندازه دانه‌های شن و ماسه که، معمول است از آزمایش الک استفاده شود.

— آزمون اسنادی سازی

(شبه) اسنادی سازی در بندهای متممی عرفی نیز مجاز است.

۱۴۵- الف: رسم بود کسی که برای عروس هدیه می آورد از نزدیکان باشد.
 ب: رسم بود از نزدیکان برای عروس هدیه بیاورد. (جمله قبل از اسنادی سازی)
 ۱۴۶. رسم بود داماد اولین کسی باشد که عروس را می بیند.

— آزمون قید وجه برداشتی

استفاده از قیدهای وجه برداشتی در بندهای متممی عرفی به تولید جمله نادرستی می انجامد.

۱۴۷- الف: در آن زمان رایج بود که سازنده هر شیء نام خود را روی آن حک می کرد. (پیکره نحوی).
 ب: *در آن زمان رایج بود که احتمالاً شاید سازنده هر شیء نام خود را روی آن حک می کرد/ بکند.

جدول ۱۱. آزمون‌های بررسی الگوی ساخت اطلاع در بند پیرو افعال عرفی در زبان فارسی

شاید	(شبه) اسنادی سازی	کۀ کلامی	این همان سازی	مبتداسازی	ضمیمه	پرسشی سازی	دروغ	
X	✓	✓	✓	✓	✓	✓ خروج	✓	عرفی

۵-۲-۴ افعال نگرش گزاره‌ای

ممکن، محال، غیر ممکن است/ احتمال دارد، به نظر می رسد و مانند آن.

افعال نگرش گزاره‌ای نگرش گوینده را نسبت به قطعیت جمله بیان می‌کنند. وجه فعل بند پیرو در این موارد التزامی است.

— آزمون حقیقت ندارد

در آزمون دروغ اِرتَشیک‌شیر (ERTECHIK-SHIR) هر دو بند پایه و پیرو افعال نگرش گزاره‌ای می‌توانند به طور مستقل مورد تردید قرار گیرند.

۱۴۸- الف: به نظر می‌آید که این سنجاب در مقابل دوربین ژست گرفته باشد! (پیکره نحوی)

این حقیقت ندارد/ دروغ است/ درست نیست

ب: چنین چیزی به نظر نمی‌رسد.

ج: نگرفته.

۱۴۹- الف: احتمال دارد بیاید.

ب: نه احتمال ندارد.

ج: نه نمی‌آید.

— آزمون پرسشی سازی

در این گروه از بندها پرسشی سازی چه به صورت درجا و چه در حالت خروج سازه مورد پرسش، مجاز است. پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

۱۵۰. ممکن است کجا رفته باشد؟

۱۵۱. چه کسی ممکن است آسیب ببیند؟ (ویکیپدیا)

— آزمون پرسش ضمیمه

پرسش ضمیمه نیز در بندهای افعال نگرش گزاره‌ای در ارتباط با هر دو بند می‌تواند مطرح شود.

۱۵۲- الف: به نظر می‌رسد که ژانوس (یانوس) تنها خدای کاملاً رومی باشد. (ویکیپدیا)

ب: این طور به نظر نمی‌رسد؟

ج: نیست؟

— آزمون مبتداسازی

مبتداسازی ضمیرگذار و ضمیرناگذار، در دو حالت درون‌بندی و برون‌بندی، در بند متممی فاعلی در افعال نگرش گزاره‌ای مجاز است.

۱۵۳. احتمال دارد جهان داستان را بیش از آنچه نیاز است، پیچیده پنداشته‌اید. (پیکره نحوی)

در مثال بالا جهان داستان برای بند درونه احتمال دارد، مبتداسازی درون‌بندی است، ولی خود این سازه برای بند درونه مربوط بند متممی، صورت خروج یافته دارد.

۱۵۴. ممکن است کودک حدود ۹ ماه را در شکم مادر به سر برده باشد، اما به طور نارس به دنیا بیاید. (پیکره نحوی)

۱۵۵. محال است پرتقال را پوستش را بکنند.

۱۵۶. این قضیه را ممکن است ازش کوتاهی بشود. (وب)

— آزمون کانون این همان‌سازی

در این گروه از افعال می‌توان از کانون این همان‌ساز در بندهای فاعلی استفاده کرد.

۱۵۷. وی نیز ممکن است در معرض خطر بیماری قلبی قرار داشته باشد. (پیکره نحوی)

— آزمون «که» کلامی

استفاده از «که» کلامی، به شرط خروج سازه از دون بند متممی و ورود به حوزه مبتدایی، مجاز است.

۱۵۸. مریم که محال است سر ساعت بیاید. (گفتار طبیعی)

— آزمون (شبه) اسنادی‌سازی

(شبه) اسنادی‌سازی به‌عنوان ساخت نشان‌دار معرف کانون اطلاعی، در این‌گونه از بندها مجاز است.

۱۵۹. الف: ممکن است این شما باشید که مشکل دارید و نه او. (وب)

ب: ممکن است شما مشکل داشته باشید. (پیش از اسنادی‌سازی)

۱۶۰. ممکن است تنها چیزی که پزشک برای شما تجویز کند، خوردن غذای سالم و ... باشد. (وب)

— آزمون قید وجه برداشتی

رخداد قید وجه برداشتی در بند متممی افعال ادراکی مجاز نیست.

۱۶۱- الف: محال است پدیده‌ای بدون علت به وجود بیاید. (پیکره نحوی)

ب: *محال است احتمالاً/ شاید پدیده‌ای بدون علت به وجود بیاید.

لازم است این نکته را توضیح دهیم که غیرمجاز بودن قید وجه برداشتی به علت ازپیش‌انگاشته بودن بند نیست، بلکه فقط از لحاظ معنایی استفاده دوباره مفاهیم احتمال جایز نیست.

جدول ۱۲. آزمون‌های بررسی الگوی ساخت اطلاع در بند پیرو افعال نگرش‌گزاره‌ای در زبان فارسی

دروغ	پرسشی‌سازی	پرسش ضمیمه	مبتداسازی	این همان‌سازی	که کلامی	(شبه)اسنادی‌سازی	شاید
✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	X

۶-۲-۴ افعال نقل‌قولی / بیانی

گفته شده است که / آمده است که / شایعه شده است که / پیچیده است که / جا افتاده است که ...

ویژگی‌های ساخت اطلاعی در بند متمم فاعلی برای مفهوم نقل قول، کم‌وبیش همانند ویژگی‌های ساخت اطلاعی در بند متمم مفعولی برای همین مفهوم است.

— آزمون حقیقت ندارد

همانند بند متممی مفعولی در افعال نقل‌قولی، تردید کردن در هر دو بخش جمله به صورت مستقل در این افعال نیز مجاز است.

۱۶۲- الف: گفته شده است که زردچوبه می‌تواند شدت علائم بیماری آلزایمر را کاهش

دهد. (ویکیپدیا)

این حقیقت ندارد/ دروغ است/ درست نیست

ب: نگفته‌اند.

ج: نمی‌تواند.

۱۶۳- الف: شایعه شده بود که ... کلئوپاترا سزار را به ستاره‌شناس محبوبش ... معرفی کرد.

(ویکیپدیا)

ب: شایعه نشده بود.

ج: معرفی نکرد.

— آزمون پرسشی‌سازی

پرسشی‌سازی درون‌بندی و برون‌بندی در این گروه از بندهای متممی مجاز است.

۱۶۴. چه چیزی گفته شده برای کاهش علائم آلزایمر مؤثر است؟

۱۶۵- الف: بین مردم شایعه شده که زندگی زیر برق فشار قوی خطرناک است، اما کمتر

کسی را می‌توان مشاهده کرد که توجه کافی به این موضوع داشته باشد. (وب)

ب: بین مردم شایعه شده که زندگی در چه مناطقی خطرناک است؟

— آزمون پرسش ضمیمه

هر دو بند پایه و پیرو را در افعال نقل‌قولی می‌توان در آزمون پرسش ضمیمه مورد سؤال قرار داد.

۱۶۶- الف: گفته شده است که زردچوبه می‌تواند شدت علائم بیماری آلزایمر را کاهش

دهد. (ویکیپدیا)

ب: نگفته‌اند؟

ج: نمی‌تواند؟

— آزمون مبتداسازی

مبتداسازی ضمیرگذار و ضمیرناگذار در هر دو حالت برون‌بندی و درون‌بندی مجاز است.

۱۶۷. گفته شده است که امشب را اینجا می‌مانند.

۱۶۸. گفته شده آقا کوچیک را ما خرج تحصیلش را دادیم.

۱۶۹. آقا کوچیک را گفته می‌شد/ شایعه شده بود که خرج تحصیلش را ما دادیم.

— آزمون کانون این‌همان‌سازی

استفاده از کانون این‌همان‌ساز نیز در این‌گونه از بندهای ناهم‌پایه مجاز است.

۱۷۰- الف: شایعه شده که او با حضور علی پروین در کنار تیم مشکل دارد. (وب)

ب: شایعه شده که او هم با حضور علی پروین در کنار تیم مشکل دارد.

— آزمون «کۀ» کلامی

استفاده از «کۀ» کلامی در بندهای متممی فاعلی افعال نقل قولی مجاز است.

۱۷۱. بچه‌ها که شایعه شده از این اسباب‌بازی استقبال نکردند.

— آزمون اسنادی‌سازی

بند متممی فاعلی در افعال نقل قولی را می‌توان به صورت بند اسنادی‌سازی شده بازنویسی کرد.

۱۷۲- الف: این کارگرهای شما بودند که تیراندازی کردند (آل‌احمد ۱۳۷۲: ۱۴)

ب: شایعه شده است که این کارگرهای شما بوده‌اند که تیراندازی کرده‌اند.

— آزمون قیده‌های وجه برداشتی

رخداد قید وجه برداشتی در بند پیرو این گروه از افعال مجاز است.

۱۷۳- الف: گفته می‌شود که او بر اولین گردآوری‌های تألیف‌های موسیقی ... نظارت ...

داشته است. (پیکرۀ نحوی)

ب: گفته می‌شود که او احتمالاً بر اولین گردآوری‌های تألیف‌های موسیقی ...

نظارت ... داشته است.

جدول ۱۳. آزمون‌های بررسی الگوی ساخت اطلاع در بند پیرو افعال نقل قولی در زبان فارسی

	دروغ	پرسشی‌سازی	پرسش ضمیمه	مبتداسازی	این همان‌سازی	کۀ کلامی	شبه) اسنادی‌سازی	شاید
نقل قولی	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

۷-۲-۴ افعال ارزیابی

فعل بند پیرو در صورت‌های فعلی مفهوم ارزیابی (شرم‌آور، عجیب، خنده‌دار، جالب، سخت است و مانند آن)، هم به صورت التزامی و هم به صورت اخباری به کار می‌رود. صدق گزاره در این بندها از پیش‌انگاشته است و گوینده به نوعی در مورد آنها قضاوت می‌کند.

— آزمون این حقیقت ندارد

در جریان آزمون دروغ، پیش‌انگاشته بودن بند متممی درونه سبب می‌شود تا نتوانیم در آن تردید کنیم.

۱۷۴- الف: جالب است که برعکس چای، وقتی که استرس به وجود می‌آید کافئین قهوه

می‌تواند هورمون‌های استرس و افزایش فشار خون را تقویت نماید. (ویکیپدیا)

این حقیقت ندارد/ دروغ است/ درست نیست

ب: جالب نیست.

ج: *نمی‌تواند.

— آزمون پرشی‌سازی

مورد پرشش قرار دادن اجزاء درونی بند متممی افعال ارزیابی، به تولید جملات نادرستی منجر می‌شود.

۱۷۵- الف: جالب است که صبح و شب، شعرهای سعدی و حافظ از رسانه‌ها پخش

می‌شود. (ویکیپدیا)

ب: *چه چیزی جالب است که از رسانه‌ها پخش می‌شود؟

— آزمون پرش ضمیمه

بند پیرو را در افعال ارزیابی نمی‌توان در آزمون پرشش ضمیمه مورد سؤال قرار داد.

۱۷۶- الف: جالب است که صبح و شب، شعرهای سعدی و حافظ از رسانه‌ها پخش

می‌شود. (ویکیپدیا)

ب: جالب نیست؟

ج: *پخش نمی‌شود؟

— آزمون مبتداسازی

مبتداسازی ضمیرگذار یا ناگذار در بندهای متممی فاعلی افعال ارزیابی، چه به صورت درون‌بندی و چه به صورت برون‌بندی، مجاز است.

۱۷۷. شب را عجیب بود که آنجا ماندند.

۱۷۸. پرتقال را عجیب است پوستش را می‌کنند.

۱۷۹- الف: بسیار سخت است کسی را که نمی‌شناسی برای او مشاورت بکنی. (پیکره نحوی)

ب: بسیار سخت است برای کسی که نمی‌شناسی مشاورت بکنی. (پیش از مبتداسازی ضمیرگذار درون‌بندی)

— آزمون کانون این‌همان‌سازی

در بندهای ارزیابی، آزمون کانون این‌همان‌ساز نیز مجاز است.

۱۸۰. بنوا در این PPV مقابل جریکو در یک مسابقه $\frac{3}{2}$ falls قرار گرفت. جالب بود که این بار هم جریکو مسابقه را واگذار کرد. (ویکیپدیا)

— آزمون «کئه» کلامی

استفاده از «کئه» کلامی در بندهای درونۀ افعال ارزیابی، چه به صورت درون‌بندی و چه پس از حرکت سازه، مجاز نیست.

۱۸۱- الف: خیلی خنده‌دار است که تماشاگران از بهترین خط تیم ما انتقاد می‌کنند. (پیکره نحوی)

ب: *تماشاگران که خیلی خنده‌دار است که از بهترین خط تیم ما انتقاد می‌کنند.

ج: *از بهترین خط تیم ما که خیلی خنده‌دار است که تماشاگران انتقاد می‌کنند.

— آزمون اسنادی‌سازی

استفاده از ساخت نشان‌دار اسنادی‌سازی شده در این دسته از بندهای ناهم‌پایه مجاز است.

۱۸۲- الف: جالب است که تنها کسی که سرخی را نماد کشتار و خون‌ریزی و جنگ گرفته بود، من بودم. (وب)

ب: جالب است تنها من سرخی را نماد کشتار و خون‌ریزی و جنگ گرفته بودم. (پیش از شبه‌اسنادی‌سازی)

— آزمون قیدهای وجه برداشتی

استفاده از قید وجه برداشتی در بند درونۀ افعال ارزیابی مجاز نیست.

۱۸۳- الف: خیلی خنده‌دار است که تماشاگران از بهترین خط تیم ما انتقاد می‌کنند. (پیکره نحوی)

ب: *خیلی خنده‌دار است که احتمالاً/ شاید تماشاگران از بهترین خط تیم ما انتقاد می‌کنند.

جدول ۱۴. آزمون‌های بررسی الگوی ساخت اطلاع در بند پیرو افعال ارزیابی در زبان فارسی

ارزیابی	دروغ	پرسشی‌سازی	پرسش ضمیمه	مبتداسازی	این همان‌سازی	که کلامی	(شبه)اسنادی‌سازی	شاید
X	X	X	X	✓	✓	X	✓	X

۵. نتیجه‌گیری

بررسی داده‌ها و بهره‌گیری از آزمون‌های ساخت اطلاعی نشان می‌دهد که تمامی بندهای متممی (اعم از فاعلی یا مفعولی) در زبان فارسی دارای ساخت اطلاع درونی هستند، اما نوع توزیع اطلاع و الگوی ساختاربندی اطلاعی در آنها متفاوت است. همین امر سبب می‌شود تا بتوانیم بر اساس شواهد ساخت اطلاعی، بندهای متممی زبان فارسی را گروه‌بندی کنیم.

بندهای متممی زبان فارسی بر اساس الگوی توزیع اطلاع عمدتاً به سه گروه تقسیم می‌شوند:

۱. بندهای متممی‌ای که ساخت اطلاع درونی مستقل از بند پایه دارند و به طور مثال در آزمون دروغ یا پرسش ضمیمه به‌عنوان دو گزاره مستقل عمل می‌کنند.
۲. بندهای متممی‌ای که اجزاء درونی آنها می‌توانند در حوزه کانون یا مبتدا باشند، ولی این توزیع اطلاع در ارتباط با توزیع اطلاع کل جمله است. می‌توان در صدق این‌گونه از بندها در آزمون دروغ تردید کرد، اما مفهوم آن همسو با موضوع کل جمله است و به‌عنوان یک گزاره مستقل مطرح نمی‌شود. در این گروه از بندها آزمون پرسش ضمیمه مجاز نیست.
۳. بندهای متممی‌ای که از پیش‌انگاشته‌اند و در نتیجه نمی‌توانند در حوزه کانون قرار بگیرند، از آن جهت که توزیع اطلاع کهنه در آنها می‌تواند تغییر کند و اطلاع در آنها از کهنه‌ترین تا کهنه رتبه‌بندی شود یا ترتیب آن تغییر کند، دارای ساخت اطلاع درونی هستند. صدق این گروه از بندها را در آزمون دروغ نمی‌توان مورد تردید قرار داد، اما در هر حال، در این بندها فرایندهای نحوی‌ای که توزیع اطلاع کهنه را تغییر می‌دهند عمل می‌کنند.

بر این اساس، بندهای متممی زبان فارسی در سه گروه ساخت اطلاعی به قرار ذیل طبقه‌بندی می‌شوند:

— دارای ساخت اطلاع درونی مستقل

- بندهای متممی مفعولی نگرش گزاره‌ای، ادراکی، نقل قولی؛
- بندهای متممی فاعلی نگرش گزاره‌ای، عرفی، نقل قولی.

— دارای توزیع اطلاع کهنه و نو در ارتباط با ساخت اطلاع جمله

- بند متممی مفعولی وجهی، بهره‌کشی، آرزویی؛
- بندهای متممی فاعلی ایجابی، آرزویی.

— دارای توزیع اطلاع کهنه مستقل از بند پایه

- بندهای متممی مفعولی آگاهی؛
- بندهای متممی فاعلی آگاهی و ارزیابی.

منابع

- آل احمد، جلال (۱۳۷۲)، *از رنجی که می‌بریم، فردوس، تهران*؛
اخلاقی، فریار (۱۳۸۸)، *وابسته‌سازی متممی در زبان فارسی امروز، (پایان‌نامه دکترا زبان‌شناسی)*، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی؛
پیکره دادگان نحوی زبان فارسی (۱۳۹۱)، <http://dadegan.ir>.

- Cristofaro, Sonia (2005), *Subordination*, Oxford: Oxford University Press;
ERTESCHIK-SHIR, Nomi (1973), *On the Nature of Island Constraints*, Unpublished Ph.D. dissertation, MIT;
—— (1997), *The Dynamics of Focus Structure*, Cambridge: CUP;
—— (2007), *Information Structure: The Syntax-Discourse Interface*, Oxford: Oxford University Press.
Firbas, J., (1964), "On defining the theme in functional sentence analysis", *Travaux Linguistiques de Prague 1*: 267–280;
GIVÓN, T. (1984), *Syntax: A Functional Typological Introduction*, Vol. I, Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins;
—— (2001), *Syntax*, volume 1, Amsterdam: John Benjamins Publishing Company;
Halliday, Michael A. K. (1967), "Notes on transitivity and theme in English", *Journal of Linguistics 3*: 37–81, 199–244;

- Halliday, M. A. K. & Ch. MATTHIESSEN (2004), *An Introduction to Functional Grammar* (3rd ed.), London: Edward Arnold;
- KOMAĞATA, N. (2001), "Entangled information structure: analysis of complex sentence structures" *Proceedings of ESSLLI 2001 Workshop on Information Structure, Discourse Structure and Discourse Semantics*, I. Kruijff-Korbayová & M. STEEDMAN (eds.), 53–66. Helsinki: ESSLLI;
- (2003), "Information structure in subordinate and subordinate-like clauses", *Journal of Logic, Language and Information* 12: 301–318;
- KRUIJFF-KORBAYOVÁ, I. & B. L. WEBBER, (2001), "Concession, implicature and alternative sets", *Proceedings of the International Workshop on Computational Semantics (IWCS-4), Tilburg, January 2001*, H. BUNT, I. VAN DER SLUIS & E. THIJSSSE (eds.), 227–248, Tilburg: Tilburg University;
- LAHOUSE, Karen (2010), "Information structure and epistemic modality in adverbial clauses in French", *Studies in Language*, 34:2, 298-326, John Benjamins Publishing;
- LAMBRECHT, Knud (1994), *Information Structure and Sentence Form: Topic, Focus and the Representations of Discourse Referents*, Cambridge: Cambridge University Press;
- LYONS, John (1968), *Introduction to Theoretical Linguistics*, Cambridge: Cambridge University Press;
- MORGAN, J. L. (1975), "Some interactions of syntax and pragmatics", In P. Cole and J. L. Morgan (eds.), *Syntax and Semantics: Speech Acts*, vol. iii. New York: Academic Press: 289-303;
- NOONAN, Michael, (2007), "Complementation", *Language Typology and Syntactic Description, volume 2: Complex Construction*, Edited by: T. Shopen, 2nd Edition, page: 52-150, Cambridge: Cambridge University Press;
- PRINCE, Ellen (1981), "Toward a taxonomy of given–new information", In *Radical Pragmatics*, Peter Cole (ed.): 223–255, New York/London: Academic Press;
- Vallduví, Enric (1992), *The Informational Component*, New York: Garland;
- Vallduví, E. & ZACHARSKI, R. (1993), "Accenting phenomena, association with focus, and the recursiveness of focus-ground", *Proceedings of the Ninth Amsterdam Colloquium*, P. DEKKER & M. STOKHOF (eds.), 683–702, Amsterdam: ILLC/University of Amsterdam;
- Van Valin, Robert D. Jr. (1993), "A Synopsis of Role and Reference Grammar", In R. D. VAN VALIN (ed.), *Advances in Role and Reference Grammar*, Amsterdam: John Benjamins: 1-164;
- (1998), "The acquisition of WH-questions and the mechanisms of language acquisition", In Michael Tomasello (ed.), *The New Psychology of Language: Cognitive and Functional Approaches to Language Structure*, 221–49. Mahwah, NJ: LEA;
- (2005), *Exploring the Syntax–Semantics Interface*, Cambridge: Cambridge University Press;
- VAN VALIN, R. D., Jr. & R. J. LAPOLLA (1997), *Syntax: Structure, Meaning and Function*, Cambridge University Press.